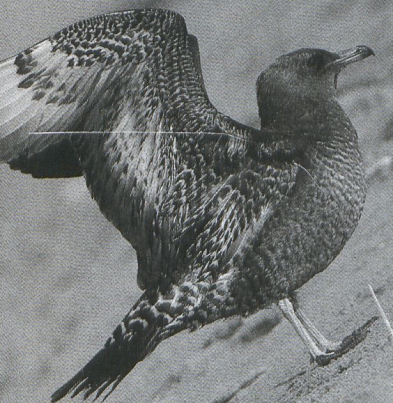

j u n i

1 9 8 8

DUTCH BIRDING

jaargang
nummer

10

2

dutch birding

redactieadres

Dutch Birding, Postbus 5611, 1007 AP Amsterdam

redactie

Arnoud van den Berg, Tom van der Have, Edward van IJzendoorn, André van Loon, Dirk Moerbeek, Geraid Oreel, Hans Schekkerman (eindredacteur 02518-52245)

fotografisch redacteur

René Pop, Floris Burgwal 54, 2907 PH Capelle aan den IJssel (010-4508879)

productie

André van Loon (coördinatie 020-869608), Dirk Moerbeek (lay-out), Arnold Veen (distributie)

advertenties

Enno Ebels (015-141652)

vogellijn

01720-38100

abonnementen

Per jaar f 30 (Nederland) of BF 550 (België en Luxemburg). Overige landen f 40. Postbank 41 48 343 ten name van Dutch Birding Association, Postbus 5611, 1007 AP Amsterdam. Bankrekening 54 93 32 065 van de ABN Bank (Amsterdam) ten name van Dutch Birding Association, Amsterdam. Postrekening België 000-1592468-19 ten name van Dutch Birding Association, Postbus 5611, 1007 AP Amsterdam.

**Voor inlichtingen, abonnementen, adreswijzingen en klachten kan men zich richten tot:
Dutch Birding Association, Postbus 5611, 1007 AP Amsterdam.**

Dutch Birding is het driemaandelijks tijdschrift van de Dutch Birding Association. Het publiceert artikelen en mededelingen over de morfologie, verspreiding en verplaatsing van vogels in Nederland en België en elders in het Palearctische gebied. Het publiceert ook mededelingen over het gedrag van vogels. De Dutch Birding Association deelt de verantwoordelijkheid voor de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna.

© Stichting Dutch Birding Association 1988. Het copyright van de foto's en tekeningen blijft bij de fotografen en tekenaars. ISSN 0167-2828.

in focus

BINOCULARS, TELESCOPES, TRIPODS AND BARBOUR OUTDOOR CLOTHING

204 HIGH STREET
Barnet, Herts.
England EN5 5SZ
01-449-1445

ZEISS WEST

	£
Dialyt 8 x 20 B	165.00
Dialyt 8 x 20 BGA	205.00
Dialyt 10 x 25 B	179.00
Dialyt 8 x 30 BGAT	330.00
Dialyt 7 x 42 BGAT	385.00
Dialyt 10 x 40 BT	400.00
Dialyt 10 x 40 BGAT	408.00
Dialyt 8 x 56 BGAT	475.00
Dialyt 15 x 60 GA	685.00

LEITZ

Trinovid 8 x 20 BC	195.00
Trinovid 8 x 20 BCA	205.00
Trinovid 10 x 25 BC	205.00
Trinovid 10 x 25 BCA	215.00
Trinovid 8 x 32 BA	370.00
Trinovid 8 x 40 BA	408.00
Trinovid 10 x 40 BA	408.00
Trinovid 7 x 42 BA	408.00
Soft case & Rainguard Extra	20.00

CARL ZEISS JENA

Deltrintem 8 x 30	48.00
Dekarem 10 x 50	78.00
Binoctem 7 x 50	69.00
Notarem 8 x 32 B	112.00
Notarem 10 x 40 B	146.00

KOWA

	£
TS-1 45 Body	134.00
TS-2 Body	115.00
20 x WA	35.00
27 x WA	35.00
TS-601 45 Body	160.00
TS-602 Body	145.00
20 x WA	41.00
40 x	35.00
TSN-1 45 Body	205.00
TSN-2 Body	195.00
TSN-3 45 Body	378.00
TSN-4 Body	369.00
20 x WA	61.00
25 x WA	40.00
40 x	40.00
20 x - 60 x Zoom	90.00
Photo Kit (TSN)	61.00
Case (TSN)	17.00

BUSHNELL

Spacemaster Body	125.00
15 x 45 x Zoom	45.00
20 x 60 x Zoom	50.00
22 x WA	28.00
Case	13.00

NIKON

Field Scope	
20 x WA x 60 and case	230.00
Fieldscope ed	
20 x WA x 60 and case	420.00

OPTOLYTH

	£
Alpin 8 x 40 BGA	155.00
Alpin 10 x 40 BGA	160.00
Alpin 10 x 50 BGA	175.00
New	
TBS 80 45 Body	225.00
20 x WA	75.00
30 x	45.00
40 x	45.00
Case	30.00

SLIK TRIPODS

Slik Master D2	60.00
Slik SL 67	83.00
Tripod Strap	5.00

HOW TO ORDER

By mail. Just list the items you require with the correct remittance on a sterling draft or credit number (Access/Visa) and we will despatch your goods by return insured post. Please add £5.00 to help cover post & packing cost ins.

By phone. Just quote your credit card number and we will post direct. All goods on 14 days approval.

PLEASE NOTE ALL PRICES EXCLUDE U.K. V.A.T.
BUT WILL BE SUBJECT TO DUTCH V.A.T

SWIFT, Objectief het verst.

SWIFT

Niet alleen professionals kiezen voor kijkers van Swift. Maar ook mensen die oog hebben voor kwaliteit tegen een scherpe prijs. Swift staat voor Amerikaans-Japanse toptechniek en een perfecte optiek. De bouw is zeer solide. Vandaar de unieke garantie. Vandaar ook aanbevolen door Vogelbescherming (de Cameo en Audubon). Dat zegt heel wat. Neem eens een kijkje. Dan ziet u 't meteen.

Importeur Benelux
Technolyt BV Wormerveer Tel 075 282204

Vår Fågelvärld

Journal of the Swedish Ornithological Society

- 8 issues a year, c. 500 pages
- popular scientific papers and articles on ecology, conservation, field identification, breeding biology, migration etc.
- around half of the articles carry English summaries
- richly illustrated with drawings and photographs, both black and white and colour

Subscription: SEK 120:—, Swedish postgiro 19 94 99-5 or bankgiro 311-1994. Cheques payable to: Sveriges Ornitologiska Förening, Box 14219, 104 40 Stockholm, Sweden. We welcome you as a new VF-reader!

Dansk Ornithologisk Forenings Tidsskrift (Journal of the Danish Ornithological Society)

DOFT is the only scientific ornithological journal in Denmark. We publish papers on ornithological research especially in Denmark and Greenland. At least two issues of at least 80 papers each are published annually. Several papers are in English, and all papers include English summaries.

Europe (outside Scandinavia), surface mail
D.kr. 80.00 (approx. £5)
Overseas air mail

D.kr. 100.00 (approx. \$10)

Payment should be made on giro account no 7 00 08 39 to Dansk Ornithologisk Forening,
Vesterbrogade 140, DK-1620
Copenhagen V, Denmark.

architectura+natura international booksellers

Leliegracht 44 - 1015 DH Amsterdam-C
Telefoon 020-23 61 86 - Holland

NIEUW:

Birds of the Middle
East and North Africa

door

PAD Hollom, R Porter
en S Christensen

f 64,20

A. Frhr. v. Vietinghoff-Riesch

Die Rauchschalbe

XVI, 302 S. 1955. Lw. DM 19,80
mit 23 Abbildungen

Der Autor entwirft in seiner Monographie ein Bild vom Leben der Rauchschalbe wie es sonst nirgendwo in dieser Vollständigkeit in der Literatur geboten wird. Wer sich umfassend über die Rauchschalbe informieren will, kann an diesem Buch nicht vorübergehen.

Lieferung nur solange der Vorrat reicht.

Duncker & Humblot

Postfach 41 03 29, D-1000 Berlin 41

ANNOUNCING:

RAPTOURS

Join Bill Clark,
author of *N.Am.*
raptor guide
on a raptor
watching tour.

- * Dec 88 S.Texas
Winter raptor
workshop
 - * Jan 89 Senegal
African Raptors
 - * Oct 88 Israel (& Cyprus).
Eleonora's & Sooty Falcons
+ raptor migration.
- and many other exciting tours,
workshops, & 3-day weekends.

RAPTOURS

Box 8008, Silver Spring,
MD 20907, USA

WESTERN BIRDS

*A quarterly journal of field ornithology
for active birders and
professional ornithologists*

- Bird identification articles written by experts and rigorously reviewed by editorial board
- Generously illustrated by leading amateur and professional artists and photographers
- Articles and photographs documenting rarities and range extensions
- Studies of bird distribution, abundance, behavior, migration and ecology

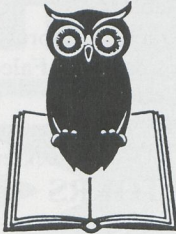
WESTERN BIRDS also announces:

- WFO sponsored *pelagic trips*
- Annual conventions including field trips and bird identification presentations

To become a WFO member and receive WESTERN BIRDS send \$14.00 (\$17.00 outside U.S.) annual dues payable to Western Field Ornithologists-D. c/o Art Cupples, 3924 Murietta Ave., Sherman Oaks, CA 91423, U.S.A.

Gespecialiseerd in ornithologie

Wristers

**Academische Boekhandel
en Antiquariaat**

WRISTERS

Guldenstraat 20 (Grote Markt)
9712 CE Groningen.
Tel. 050-185218

**OPTOLYTH TBS 80 GA – robust und wetterfest
mit Schrägeinblick und Wechselokularen**

TBS 80 GA 1249,-
TB 80 GA 1195,-

Seine Vielseitigkeit beweist es durch:

- auswechselbare Okulare 20 x, 30 x, 40 x und 20 x WW
- lichtstarkes Objektiv mit 80 mm Durchmesser
- hochwertige CERALIN®-Breitbandvergütung auf allen Optiken
- stufenlos drehbaren Schrägeinblick
- leichtgängige, griffige Scharfeinstellung
- abriebfeste Gummarmierung
- ausziehbare Sonnenblende
- Verwendung als Super-Teleobjektiv.

Ein Spitzenprodukt „Made in Germany“ mit 30 Jahren Garantie und dem Kundendienst in Ihrer Nähe.

Länge 38 cm
Linsenanzahl 2
Prismenanzahl 3
Gewicht ca. 1.390 g

	Dämmerungs- zahl	Gesichtsfeld- auf 1.000 m	Linsen- anzahl	Gewicht ca.
20 x WW	40	58 m	6	170 g
20 x	40	40 m	4	90 g
30 x	49	37 m	6	90 g
40 x	56,5	20 m	4	60 g

20 WW x 295,-
20 x 190,-
30 x 170,-
40 x 150,-

OPTOLYTH

J.A.J. BORGERINK Almloseweg 135 7615 NA HARBRINKHOEK Tel. 05490-66985
Prijs en modelwijzigingen voorbehouden Incl. BTW en af Harbrinkhoek.

Identification of Slender-billed Curlew and its occurrence in Morocco in winter of 1987/88

Arnoud B van den Berg

The Slender-billed Curlew *Numenius tenuirostris* is one of the rarest and most endangered species in the Palearctic. It is (has been) a breeding bird of central Asian USSR and a long-distance migrant to the Maghreb and perhaps some other areas. Its present breeding area is not known; the last nests were found more than 60 years ago in the taiga zone east of the Ural mountains at Tara and Barnaul. In recent years, the Slender-billed Curlew was recorded less than annually on the Atlantic coast of Morocco where its status had been mystified by difficulties in field identification and lack of documentation. To investigate whether a regular winter haunt of this species still exists, the International Council for Bird Preservation *ICBP*, the Working Group on International Wader and Waterfowl Research Foundation *WIWO* and Eaux et Forêts *EF*, Ministère de l'Agriculture et de la Réforme Agraire, Rabat, Morocco, decided to have a survey carried out in coastal wetland sites in Morocco in the winter of 1987/88. During this survey, ABvdB and Cecilia Bosman visited all areas of observations since 1964, including areas in the extreme southwestern part of Morocco.

35 Slender-billed Curlews *Numenius tenuirostris*, Morocco, January 1988 (*Arnoud B van den Berg*)

36 Slender-billed Curlew *Numenius tenuirostris*, Morocco, January 1988 (Arnoud B van den Berg)

winter occurrence before 1976

Less than a century ago, in the Maghreb and western Mediterranean, Slender-billed Curlew was considered to be more common than either Whimbrel *N phaeopus* or Curlew *N arquata* (Heim de Balsac & Mayaud 1962, Glutz von Blotzheim *et al* 1977). In that period, the species might have been a regular though rare wintering bird along the Atlantic coast of continental Europe. For instance, even as far north as the Netherlands, it has been collected with a certain regularity until 1947. After a recent review by the Dutch rarities committee, four records from Friesland and three from Noordholland were considered acceptable (Edward van IJzendoorn *in litt*). The birds were collected from the end of November to February, suggesting that most of them were actually wintering (table 1).

TABLE 1 Specimens of Slender-billed Curlew *Numenius tenuirostris* collected in the Netherlands. FNHM: Fries Natuurhistorisch Museum, Leeuwarden, Friesland; RMNH: Rijksmuseum van Natuurlijke Historie, Leiden, Zuidholland; ZMA: Zoölogisch Museum, Amsterdam, Noordholland.

1856	5 December	male	Spaarndam, Noordholland (RMNH)
1889	27 December	male	Hallum, Friesland (ZMA)
1893	28 February	female	Oude Bildtzijl, Friesland (RMNH)
1905	17 January	male	Den Hoorn, Texel, Noordholland (ZMA)
1922	(22) November	female	Friesland (RMNH)
1925	16 January	male	Friesland (FNHM)
1947	23 January	female	Wieringen, Noordholland (van IJzendoorn 1948)

winter occurrence 1976-87

From 1976 to 1987, c 10 records of Slender-billed Curlew became known for Morocco, four of which from the lagoon of Moulay-Bouselham, Merja Zerga, northwestern Morocco. No record became known for the southwestern provinces Tan Tan and Tarfaya (cf Cramp & Simmons 1983, Hayman *et al* 1986). Most records concerned small groups of 3-12 birds. All except two were from 15 November to 15 February. As far as known, no recent Moroccan records were documented by published field notes. Outside Morocco, recent records were documented for North Yemen and Tunisia (Porter 1984, Wijmenga & van Dijk 1985).

winter occurrence 1987/88

During the survey in Moroccan wetlands on the Atlantic coast, Slender-billed Curlews were only found at the eastern shores of Merja Zerga (table 2). The birds were foraging in muddy meadows with large flocks of Black-tailed Godwits *Limosa limosa* of which several had Dutch colour-rings (Nieko Groen & Dirk Tanger pers comm).

2 DECEMBER 1987 On 2 December, Valère Dupont and his six Belgian and Dutch companions discovered a single Slender-billed Curlew in a flock of Black-tailed Godwits. After a while, a herdsman disturbed the flock and all birds flew off. The Slender-billed took its own course and landed separately 3 km beyond. The observers were able to relocate the bird and to continue the observation (Valère Dupont pers comm).

20 DECEMBER 1987 From 19 to 21 December, ABvdB and CB searched all shores of Merja Zerga; three Whimbrels and c 150 Curlews were counted. On 20 December, at 16:00, ABvdB found, halfway the eastern

shore, a Slender-billed Curlew roosting aside a flock of 140 Golden Plovers *Pluvialis apricarius*, 130 Grey Plovers *Psquatarola*, 15 Lapwings *Vanellus vanellus*, 30 Ruffs *Philomachus pugnax*, 2 Black-tailed Godwits and 15 Redshanks *Tringa totanus*. The bird was standing at a sparsely vegetated patch of low and degenerated *Salicornia*. It was immediately identified by its small size, short slender bill and whitish underparts with blackish lines on the breast and round spots on the flank. After three minutes, a second Slender-billed arrived, landing at 10 m distance from the first bird. Like the first, the second bird was in adult plumage, and it was

TABLE 2 Records of Slender-billed Curlew *Numenius tenuirostris* at Merja Zerga, Morocco, from December 1987 to February 1988.

date	N	observers/source
1987 2 December	1	V Dupont <i>et al</i>
1987 12-13 December	1	<i>Twitching</i> 1: 370, 1987
1987 20 December	2	A B van den Berg
1988 22 January	1	A B van den Berg & C A W Bosman
1988 25-27 January	3	A B van den Berg <i>et al</i>
1988 29 January	3	A B van den Berg <i>et al</i>
1988 8 February	4	R Martins <i>et al</i>
1988 12 February	1	H Kachiche & D Koch

Identification of Slender-billed Curlew

not possible to see any difference in plumage or bill. A full description was spoken onto cassette. After five minutes, both Slender-billeds flew off while the other birds remained. Together the two birds disappeared in northern direction and landed in damp meadows, 3.5 km beyond. No vocalizations were heard. It was impossible to relocate the birds the following day.

22 JANUARY 1988 On 22 January, at 10:10, within 10 minutes of searching, ABvdB and CB found a Slender-billed Curlew in adult plumage alongside a conspicuous big trunk in the muddy meadows south of Oued Drader on the borderline of the communities of Lalla Mimouna and Sidi Mohammed el Ahmer. In this c 5 km² meadow area, dispersed flocks of 3000 Black-tailed Godwits, 800 Golden Plovers, 600 Grey Plovers, 25 Lapwings, 100 Dunlins *Calidris alpina*, 400 Ruffs, 50 Snipes *Gallinago gallinago*, 6 Curlews, 150 Redshanks and 1 Greenshank *T. nebularia* were foraging. The Slender-billed was immediately recognized by its small size (slightly larger than Black-tailed Godwit), obvious pale supercilium contrasting with the streaked brown cap, round blackish flank spots on a white ground colour, and tapering short bill which was about as long as in Black-tailed Godwit. At 10:42, the bird flew off westwards in the direction of the mud-flats. A short while later, Ray Eve and Gary Hibberd arrived; they remained at the site until 15:30 without relocating the bird, despite the continuous presence of a large number of Black-tailed Godwits.

25-27 JANUARY 1988 On 23 and 24 January, ABvdB, CB, RE and GH were searching unsuccessfully all day on the northern, eastern and southeastern shores of the lagoon. Although much time was spent on the place where the bird was found on 22 January, no Slender-billed Curlew was found. On 25 January, at 8:20, however, they found one at exactly the same spot as on 22 January, with a dispersed flock of Black-tailed Godwits and some Lapwings. The bird took off at 8:39. At 10:05, in the northeastern corner of this meadow, probably the same solitary bird was relocated foraging with Black-tailed Godwits; 10 minutes later, RE discovered two additional birds at 600 m from the soli-

tary bird. Until 10:52, foraging protocols were made of the latter bird. During this period, several times the birds moved for short distances and, at 11:00, all three birds were lost out of sight. From 11:25 to 12:15, the three together were seen again in the same area by Nieko Groen and Dirk Tanger.

On 26 January, in the same meadow, at 8:55, ABvdB, CB, RE and GH came across the three Slender-billed Curlews which were foraging together, separately from Black-tailed Godwits. The birds were flushed, and joined a dispersed flock of foraging Black-tailed Godwits in the southern part of the meadow. At 9:55, all three flew off in the direction of the lagoon and could not be relocated during the rest of the day.

On 27 January, at 8:50, ABvdB and RE found two foraging Slender-billed Curlews in the northeastern part of the meadow. At 10:30, Duncan Brooks, Chris Heard, Phil Heath, GH and Rod Martins also observed the birds. At 10:40, these two joined another Slender-billed, and all three foraging birds could be photographed. At 11:30, they took off and, at 12:20, they were relocated on the mud-flats of the lagoon roosting with seven Curlews.

29 JANUARY 1988 On 29 January, ABvdB and CB revisited the same meadow. At 9:00, a foraging Slender-billed Curlew was found. At 10:15, the bird left the meadow and joined two other Slender-billeds which were roosting on the mud-flats 50 m from the shore. Until 12:50, the birds were sleeping and occasionally preening; behavioural protocols were taken. At 13:10, two birds were flying back to the meadow and, for the first time, they were heard calling (the third bird could not be relocated). The rest of the afternoon, the Slender-billeds resumed foraging with the dispersed flocks of Black-tailed Godwits and again were photographed.

8 FEBRUARY 1988 On 8 February, DB, CH, PH and RM found four Slender-billed Curlews at the usual site.

12 FEBRUARY 1988 On 12 February, Hassan Kachiche and David Koch observed a single Slender-billed Curlew at the usual site.

From 2 to 12 March, a group of British birders could not find any Slender-billed Curlew, despite knowing exactly where, when and how to look for it (Rod Martins *in litt*). ◊

37-38 Slender-billed Curlew *Numenius tenuirostris*, Morocco, January 1988 (Arnoud B van den Berg)

Identification of Slender-billed Curlew

description

During the observations of Slender-billed Curlews at Merja Zerga in December 1987 - January 1988, notes were made on their identification.

STRUCTURE Distinctly smaller and slimmer than Curlew; only slightly larger than Black-tailed Godwit. When alerted, showing typical stance with head, neck and breast held upright. Compared with Curlew, head smaller, bill shorter. From nostril onwards, bill was tapering towards narrow tip.

HEAD Forehead seeming little paler than crown and often covered with mud. Crown variable, either pale brown cap with fine, hardly visible, dark streaks (one bird) or brownish with vaguely bordered, ill-defined but clearly visible, pale crown-stripe (two other birds). Long supercilium pale, at certain angles sharply contrasting with crown. Dark loreal bar more distinct and eye-ring seeming broader and more conspicuous than in Curlew. Ear-coverts streaked pale brown, probably paler than in most Curlews. For two December birds, contrasting whitish chin and throat noted; white of throat extending vaguely up to dark loreal area and onto ear-coverts, creating facial expression different from Curlew. (However, for none of three January birds, white throat noted as being conspicuous.)

UPPERPARTS Mantle and scapulars showing slightly narrower dark centres of feathers

than in Curlew, resulting in paler and more streaked appearance. In flight, white back, rump and uppertail-coverts evident. When viewed from behind, walking birds showed dark band from mantle to tail formed by mantle, tertials and primaries.

UNDERPARTS Ground colour of breast pale brownish, buffish, creamy; from aside, sometimes whitish vague 'sickle' on breast side noted, similar to Common Sandpiper *Actitis hypoleucos*. Fine, distinct, blackish streaks on breast conspicuous, appearing as long lines from distance. On whitish lower breast, streaks gradually changing into spots. Spots becoming large, broad, variably shaped and widely apart down flank, on white ground colour (spots often covered by wing). Belly, vent and undertail-coverts unmarked and white. White thighs ('socks') conspicuous.

WING In flight, upperwing showing contrast between dark outer- and pale innerwing. Primaries and primary coverts distinctly darker than pale secondaries and coverts. Six inner primaries with white spots. Outer primary showing much white. Underwing showing pale greyish primaries, contrasting with faintly barred pale secondaries, and un-

39-40 Slender-billed Curlew *Numenius tenuirostris*, Morocco, January 1988 (Arnoud B van den Berg)

41 Slender-billed Curlews *Numenius tenuirostris* and Black-tailed Godwits *Limosa limosa*, Morocco, January 1988 (Arnoud B van den Berg)

marked white coverts.

TAIL White, with about four dark bars, not obvious on white outer rectrices.

BARE PARTS Both December birds showing dark bill with narrow flesh-coloured base of lower mandible. In January, however, all three with completely dark bill often covered with mud. Leg dark grey.

SOUND Usually silent. Once, series of four calls heard, made in afternoon by two birds flying from roosting area to foraging grounds. Calls not sound-recorded but directly imitated on cassette. Vocalization Curlew-like but sweeter, faster and higher in pitch, consisting of four identical *cour-lee*'s with 0.25 s pause in between, second sylla-

ble distinctly higher in pitch than first. Whole series of four calls slightly less than 3 s in duration.

MOVEMENTS When foraging, movements not much different from those of Black-tailed Godwit, with two to three steps per second while watching soil, and, every two to four steps, pecking to ground. Exceptionally, running for short distance at speed of four steps per second. Also digging for food during long periods of up to 45 s, searching for earthworms, during which sometimes bill disappearing completely into ground. Flight steady and not obviously different from Curlew.

separation from Whimbrel

The following features of Whimbrel were different from Slender-billed Curlew: 1 bill remains thick towards tip; 2 plumage is generally browner and darker; 3 pale crown-stripe and dark lateral crown-stripe are more clearly marked and uniform; 4 ear-coverts are darker and more streaked; 5 flank is darker, with bars instead of spots; 6 in flight, upperwing never shows sharp contrast between dark primaries and pale secondaries, and underwing-coverts are barred with brown; 7 rectrices are always brownish; 8 vocalizations are different from flight calls heard from Slender-billed.

separation from Curlew

Although Slender-billed Curlew has about the same size as Whimbrel, it is more likely to be confused with larger Curlew which may show the following similarities and differences: 1 Curlew has rather more pointed bill than Whimbrel (but bill is never as tapering as in Slender-billed); 2 Curlew's bill varies considerably in length, depending on sex and age, and may be as short as in some Slender-billed; 3 some Curlews, apparently of subspecies *N a orientalis* (cf Glutz von Blotzheim *et al*), may show pale plumage similar to Slender-billed, with white underwings, whitish secondaries contrasting with dark primaries and whitish rectrices (see figure 55 in Glutz von Blotzheim *et al*); 4 flank spots in Curlew are variable though never as distinctly rounded as in adult Slender-billed; 5 some flight calls of Slender-billed are reminiscent of those of Curlew.

discussion

At Merja Zerga, it appeared to be easy to discover foraging Slender-billed Curlews. The birds were less conspicuous when roosting on the vast mud-flats where they slightly resembled Bar-tailed Godwit *L lapponica* due to size, general colouration and the hidden bill.

Curiously, two of the Slender-billed Curlews in January showed a faint but obvious crown-stripe, a feature never described earlier for this species. On several photographs, this crown-stripe can be seen. Another bird, however, showed a (faintly streaked) pale brown crown with an almost capped appearance.

Slender-billed Curlew is not the purely white-looking bird as often stated. This exaggeration possibly originates from the sharp contrasts in Brosselin's excellent black-and-white photographs (Brosselin 1968). In the field, ground colour of breast has been described as ('chin to upper-chest') grey (Smith 1963), almost white (Marchant 1984) and light creamy (Wijmenga & van Dijk). Apparently, the appearance of ground colour greatly depends on sunlight conditions, and might even seem pale brownish, though always paler than Curlew.

The base of lower mandible was flesh-coloured in the two December Slender-billed Curlews and all dark in the three January birds. It seems unlikely that during all observations in January the birds had the base of bill always covered with mud. The bill colour has been described by observers of other birds as 'dark, pale reddish-brown at base' (Smith), 'all-dark, lacking the Curlew's pinkish colour on the basal half of the lower mandible' (Porter) and 'showing a flesh-coloured base' (Wijmenga & van Dijk).

As a rule, faster and quicker movements by Slender-billed Curlew did not appear to be a useful feature for finding and identifying the bird. On the contrary, Slender-billed usually walked deliberately while the variable foraging behaviour of Curlew included, for instance, running in water while fastly moving the head up-and-down four times per second. In flight, wing-beats of Slender-billed did not attract attention as being obviously faster than Curlew (but direct comparison was never possible).

Despite all field-identification problems, the general appearance, structure and pale plumage of Slender-billed Curlew are striking, and it can be opined

that the species is unlikely to be overlooked. However, it appears to be easy to misidentify pale small Curlews with short bills, especially when no other birds are available for direct size comparison. This could mean that in the past more Slender-billeds were reported than actually occurred, rather than that this species had escaped the attention of observers and went unnoticed. Presumably, few Slender-billeds have been overlooked but a substantial number might have been misidentified Curlews. Only if every Moroccan record is treated with the utmost care, a realistic understanding of the occurrence and habitat preferences of Slender-billed Curlew in Morocco can be obtained.

acknowledgements

Wim Verheugt played an important role in establishing contacts between ICBP, WIWO and EF and in preparing the survey. Cecilia Bosman assisted during the whole period and was of invaluable help in organizing practical matters. Ray Eve, Gary Hibberd and Mohammed Ribí assisted during parts of the survey and were excellent companions. Moulay Youssef Alaoui, Gerard Boere, Pierre-Christian Beaubrun, René Pop, Michael Rands, Ekko Smith and Michel Thévenot assisted in different logistic matters. Valère Dupont, Nieko Groen, Hassan Kachiche, David Koch, Rod Martins, Nigel Redman and Dirk Tanger helped in various ways with field work.

samenvatting

HERKENNING VAN DUNBEKWULP EN ZIJN VOORKOMEN IN MAROKKO IN WINTER VAN 1987/88 Tijdens een onderzoek naar het voorkomen van de uiterst zeldzame Dunbekwulp *Numenius tenuirostris* in Marokko in de winter van 1987/88 bleken gedurende december, januari en februari maximaal vier exemplaren tegelijk te verblijven in modderige weilanden aan de oostzijde van de lagune van Moulay-Bouselham, Merja Zerga. De waarnemingen worden chronologisch samengevat. De waargenomen vogels worden beschreven en het onderscheid met Regenwulp *N. phaeopus* en Wulp *N. arquata* wordt besproken. Op het voorkomen in Marokko en elders wordt kort ingegaan. Het onderzoek suggereert dat Merja Zerga het enige gebied is waar de Dunbekwulp nog regelmatig voorkomt.

references

- Brosselin, M 1968. Observation d'un Courlis à bec grêle *Numenius tenuirostris* en Vendée. *Nos Oiseaux* 29: 274.
- Cramp, S & Simmons, K E L 1983. *The birds of the western Palearctic* 3. Oxford.
- Glutz von Blotzheim, U N, Bauer, K M & Bezzel, E 1977. *Handbuch der Vögel Mitteleuropas* 7. Wiesbaden.
- Hayman, P, Marchant, J H & Prater, A J 1986. *Shorebirds: an identification guide to the waders of the world*. London.
- Heim de Balsac, H & Mayaud, N 1962. *Les oiseaux du nord-ouest de l'Afrique*. Paris.
- van IJzendoorn, A L J 1948. Over het voorkomen van *Numenius tenuirostris* Vieillot in Nederland. *Limosa* 21: 113-118.
- Marchant, J H 1984. Identification of Slender-billed Curlew. *Br Birds* 77: 135-140.
- Porter, R 1984. Mystery photograph 96: Slender-billed Curlew. *Br Birds* 77: 581-586.
- Smith, K D 1963. The identification of the Slender-billed Curlew. *Br Birds* 56: 294-295.
- Wijmenga, E & van Dijk, K 1985. Slender-billed Curlew in Tunisia in February 1984. *Dutch Birding* 7: 67-68.

Arnoud B van den Berg, Duinlustparkweg 98, 2082 EG Santpoort-Zuid

Invasie van Middelste Jager in Nederland in november 1985

C J (Kees) Camphuysen & Edward J van IJzendoorn

Tijdens en na noordwesterstormen in de eerste helft van november 1985 vond aan de Nederlandse kust een invasie plaats van 2000-4000 Middelste Jagers *Stercorarius pomarinus*. Wij verkregen gegevens over de invasie van de Club van Zeetrekwaarnemers CvZ en het Nederlands Stookolieslachtoffer Onderzoek NSO en na oproepen in *Dutch Birding*, *Mededelingenblad CvZ* en *Vogels*.

verplaatsingen

Voor het begin van de invasie was het rustig herfstweer met een normaal voorkomen van 33 Middelste Jagers in september en, iets meer dan gebruikelijk, 79 in oktober. Op 2 november stond er voor het eerst sinds lange tijd een krachtige noordwestelijke wind. Die dag vlogen er langs de gehele kust meer dan 500 jagers naar zuid of west waarvan c 200 als Middelste konden worden gedetermineerd. Te Westkapelle Z werden 184 jagers geteld, op Terschelling Fr 61, te Scheveningen Zh 60 en elders kleinere aantallen waaronder 46 bij Den Oever Nh en 29 (waarvan drie als Middelste werden genoteerd) te Camperduin Nh.

42 Middelste Jagers *Stercorarius pomarinus*, Scheveningen, Zuidholland, november 1985
(Arie de Knijff)

43 Middelste Jager *Stercorarius pomarinus* in adult kleed, Maasvlakte, Zuidholland, november 1985 (René Pop) 44 Middelste Jagers in onvolwassen (voor) en adult kleed, Maasvlakte, Zuidholland, november 1985 (René Pop)

Invasie Middelste Jager in Nederland in november 1985

Op 3 november was de wind gekrompen en werden er 108 jagers geteld waarvan 35 te Camperduin en 33 te Westkapelle. Op 4 en 5 november was de wind zuidwestelijk en werden weinig jagers gezien.

Op 6 november was de wind geruimd en wakkerde aan tot een noordwesterstorm die 761 jagers aan de kust bracht waarvan c 700 langs de Hollandse kust en c 50 te Westkapelle. Te Noordwijk Zh werden 172 van de 178 jagers als Middelste gedetermineerd; op andere telposten werden ook veel Kleine Jagers *S parasiticus* genoteerd.

Op 7 november duurde de storm voort en werden 830 jagers geteld. Het grootste aantal was 399 te Camperduin waarvan men er 362 als Middelste Jager determineerde.

Op 8 november was de wind gaan liggen. Het was regenachtig weer en er werd niet veel over zee gekeken. Slechts hier en daar werden enkele jagers gezien waaronder 21 (19 Middelste) te Camperduin.

Op 9 november stond er een stormachtige zuidwestenwind en vlogen er te Camperduin 163 en op de Maasvlakte Zh 33 jagers langs. Op allerlei plaatsen, ook in het binnenland, werden die dag Middelste Jagers gezien, veelal enkelingen en aan de grond.

Op 10 november, bij een veranderlijke stormachtige wind uit noord en west, vlogen 10-tallen jagers langs de kust naar zuid. De grootste aantallen werden te Camperduin (c 30), op de Maasvlakte (c 80) en te Westkapelle (c 100) gezien.

Op 11 november vlogen c 900 jagers in noordelijke richting, meer dan 300 te Camperduin, c 130 te Bloemendaal Nh en meer dan 100 te Scheveningen. Op verschillende plaatsen langs de kust werden vrij grote aantallen verzwakte Middelste Jagers aangetroffen.

Op 12 november werden de laatste verplaatsingen langs de kust vastgesteld waaronder c 35 te Camperduin. Na deze datum werden Middelste Jagers voornamelijk in havens en rustend op het strand waargenomen.

In totaal werden van 2 tot 12 november in Nederland verplaatsingen van c 4000 Middelste Jagers geteld. Daarvan zal naar schatting een kwart tot de helft dubbelstellingen betreffen. Het aantalsverloop is weergegeven in figuur 1.

pleisteraars

Een aantal Middelste Jagers verbleef 'ter plaatse'. Op 6 november stonden er vier op de strandvlakte van IJmuiden Nh en op 7 november verbleven er zeven op Texel Nh. Op 7 november stonden er ook enkele 10-tallen op de dijk van de Hondsbossche Zeewering Nh die binnen enkele uren weer verdwenen terwijl een aantal in de weilanden en de plasjes achter de dijk bleef rondhangen. Op 9 november stonden 13 exemplaren op het strand tussen Bloemendaal en IJmuiden. Op 11 november verbleven op meerdere plaatsen vrij grote aantallen Middelste Jagers: te IJmuiden 23, te Katwijk Zh 25, op de Maasvlakte 13, te Scheveningen 28 en op Texel acht. Het aantal in de haven van IJmuiden nam toe tot 30 op 16 november maar nam daarna snel af. Te Katwijk en Noordwijk werden er op 13 november c 40 geteld maar op 17 november waren ook hier de meeste verdwenen. Ook het groepje van de Maasvlakte was op die dag vertrokken.

45 Middelste Jager *Stercorarius pomarinus* in juveniel kleed, Maasvlakte, Zuidholland, november 1985 (René van Rossum)

Alleen te Scheveningen, waar het aantal Middelste Jagers op een bepaald moment was toegenomen tot 42, bevonden zich op 18 november nog 19 vogels, een aantal dat op 21 november was verminderd tot negen of 10. Na 5 december nam het aantal geleidelijk af tot zes op 14 december, vijf op 21 december en één op 25 december. Deze laatste vogel was tot begin januari 1986 aanwezig. Van december tot maart werden nog enkele exemplaren langs de Westerschelde Z gezien.

gedrag

Uit het gedrag van de pleisterende Middelste Jagers bleek dat ze hongerig waren en in slechte conditie verkeerden. Sommige konden nauwelijks op de poten staan en gingen vaak in kleine groepjes bijeen op hun buik op de grond rusten. Aangespoelde dode vogels, ook soortgenoten, werden soms door zes à zeven jagers tegelijk in korte tijd opgegeten. Te IJmuiden en Scheveningen werd vis uit laadbakken bemachtigd waarbij Zilvermeeuwen *Larus argentatus* en Grote Mantelmeeuwen *L. marinus* werden afgetroefd. Hetzelfde werd vastgesteld bij afvoerpijpen die visafval in het water loosden. Wanneer verscheidene jagers tegelijk foerageerden, lieten ze een herhaald, hoog, enigszins nasaal en meeuwachtig *keah* horen. De roepen werden op 12 november te IJmuiden op geluidsband vastgelegd (Arnoud van den Berg, LNS nummers 36182-3). Pogingen van Middelste Jagers om meeuwen op de

46 Middelste Jager *Stercorarius pomarinus* in juveniel kleed, Scheveningen, Zuidholland, november 1985 (Arie de Knijff) 47 Middelste Jager in juveniel kleed, Maasvlakte, Zuidholland, november 1985 (Arie de Knijff)

48 Middelste Jager *Stercorarius pomarinus* in juveniel kleed, donkere vorm, Scheveningen, Zuidholland, november 1985 (Arie de Knijff) 49 Middelste Jager, onvolwassen ruiend naar winterkleed, Scheveningen, Zuidholland, november 1985 (Arie de Knijff)

bekende wijze voedsel afhandig te maken bleken veelal vruchteloos. Wel werd in de Scheveningse haven gezien dat een Stormmeeuw *L canus* en een Drieteenmeeuw *Rissa tridactyla* onder water werden gedrukt. De vogels te Scheveningen gebruikten het platte dak van een palingrokerij als rust- en overnachtingsplaats. De pleisterende Middelste Jagers bleken opmerkelijk tam en aten uit de hand. Op de Maasvlakte en te IJmuiden werden door de vogels vangsten van sportvissers bij het binnenhalen van de haak gegrist. In magen van dode exemplaren werden naast restanten vis en vlees ook plastic en korrels olie aangetroffen. Een van de vogels had een vishaak en draad in de snavel. Op de Maasvlakte werd op 11 november waargenomen dat een juveniele Middelste Jager door een adulte vogel werd gevoerd. Deze waarneming suggereert dat ouder en jong na hun vertrek uit het broedgebied lang samen kunnen blijven.

vondsten

Tussen 5 en 11 november werden 13 vondsten van Middelste Jagers gedaan. Van 12 tot 19 november werden 65 vogels dood aangetroffen. Te oordelen naar de staat waarin ze verkeerden, waren ze tijdens en na de eerste twee stormen in de kritieke periode van 5 tot 11 november gestorven. Tot 30 november kwamen er c 45 vondsten bij, in december gevolgd door 36. In januari en februari 1986 werden weinig dode exemplaren gevonden en kwam het totaal samen met enkele vondsten uit september en oktober op c 170. Enkele vondsten kwamen uit het binnenland. Het aantalsverloop van de strandvondsten is weergegeven in figuur 2.

Bij het Zoölogisch Museum ZMA te Amsterdam Nh kwamen 54 dode Middelste Jagers terecht. Ze werden onderzocht en een aantal werd in de collectie opgenomen. De conditie bij overlijden kon bij 11 juveniele vogels nauwkeurig worden vastgesteld. Tien hadden nauwelijks enig lichaamsvet en volkomen uitgeputte spierreserves en waren ver onder hun normale gewicht. Ze bleken in de kritieke periode in november te zijn gestorven. Het 11e exemplaar was daarentegen vet en gespierd en bleek verzameld omstreeks 20 oktober.

Vrijwel alle onvolwassen en adulte Middelste Jagers vertoonden een variabele hoeveelheid verse veren van het winterkleed. De middelste staartpennen waren vaak tot op de schacht gesleten of afgebroken. Ook slagpennen vertoonden sleet en waren in sommige gevallen afgebroken.

determinatie

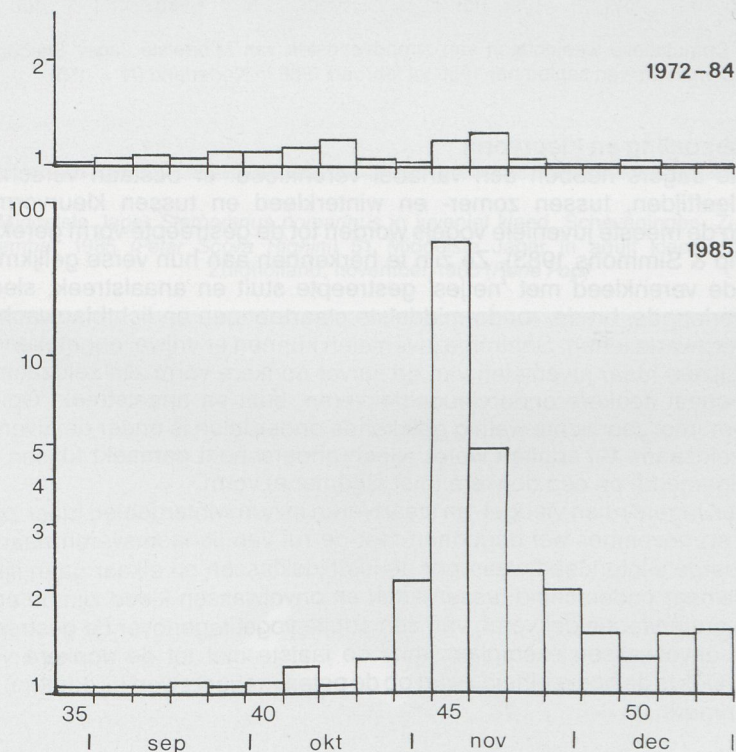
De determinatie van de langsvliegende jagers leverde problemen op. Op de eerste dagen werden behalve Middelste ook Kleine Jagers genoteerd. De aantallen van de laatste soort waren ongeveer het 10-voudige van het normale aantal en zouden duiden op een ongekennde invasie van Kleine Jagers.

Er zijn redenen om aan te nemen dat de Kleine Jagers in werkelijkheid verkeerd gedetermineerde Middelste Jagers waren. Zo liep aanvankelijk de verhouding Middelste : Kleine Jager op dezelfde dag van telpost tot telpost sterk uiteen en varieerde tussen 2 en 6 november van 1 : 53 te Scheveningen tot 172 : 2 te

Noordwijk. Hierbij dient te worden opgemerkt dat op een post soms verschil van mening over de determinatie ontstond. Op 7 november kwamen de verhoudingen plotseling wel overeen: Camperduin 362 : 9, Noordwijk 147 : 3 en Scheveningen 108 : 19. Het lijkt er op dat na enig telefonisch overleg tot een betere determinatie kon worden gekomen.

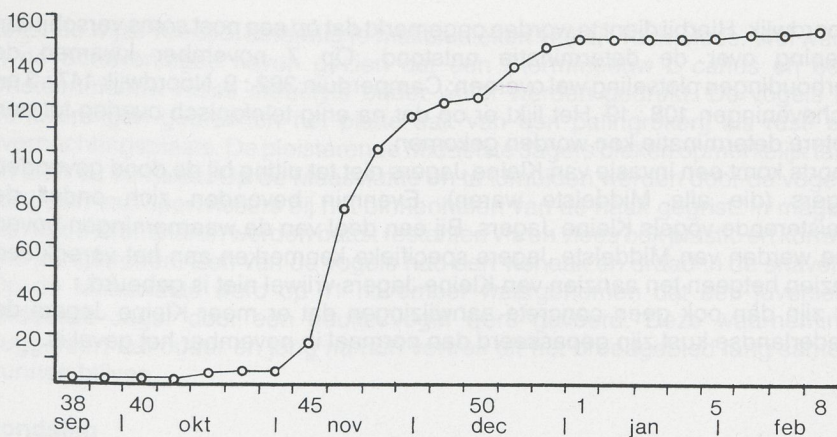
Voorts komt een invasie van Kleine Jagers niet tot uiting bij de dood gevonden jagers (die alle Middelste waren). Evenmin bevonden zich onder de pleisterende vogels Kleine Jagers. Bij een deel van de waarnemingen boven zee werden van Middelste Jagers specifieke kenmerken aan het verenkled gezien hetgeen ten aanzien van Kleine Jagers vrijwel niet is gebeurd.

Er zijn dan ook geen concrete aanwijzingen dat er meer Kleine Jagers de Nederlandse kust zijn gepasseerd dan normaal in november het geval is.

FIGUUR 1 Wekelijkse uurgemiddelden (N) van Middelste Jager *Stercorarius pomarinus* langs kust van Noordholland, Zuidholland en Zeeland in najaar van 1985 (onder) en in periode 1972-84 (boven).

Invasie Middelste Jager in Nederland in november 1985

FIGUUR 2 Cumulatieve weektotalen van strandvondsten van Middelste Jager *Stercorarius pomarinus* van september 1985 tot februari 1986 in Nederland (N = 155).

leeftijdsbepaling en kleurvorm

Middelste Jagers hebben een variabel verenkleed: er bestaan verschillen tussen leeftijden, tussen zomer- en winterkleed en tussen kleurvormen. Verreweg de meeste juveniele vogels worden tot de gestreepte vorm gerekend (cf Cramp & Simmons 1983). Ze zijn te herkennen aan hun verse gelijkmatig getekende verenkleed met 'netjes' gestreepte stuit en anaalstreek, slechts weinig verlengde, brede, ronde middelste staartpennen en lichtblauwachtige poten met zwarte tenen. Sommige juvenielen kunnen er vrijwel ongetekend en donker uitzien maar juvenielen van de zuiver donkere vorm zijn zeldzaam en hebben egaal donkere ondervleugeldekveren, stuit en anaalstreek. Ook de lichte vorm met zeer lichte weinig getekende onderdelen is onder de juveniele vogels zeldzaam. Bij adulten wordt alleen onderscheid gemaakt tussen een lichte (algemene) en een donkere (niet algemene) vorm.

Middelste Jagers ruïen vleugel- en staartveren in hun wintergebied maar zijn in oktober en november wel begonnen met de ruï van lichaamsveren naar het gebandeerde winterkleed waardoor de leeftijdsclassen op elkaar gaan lijken. Een bruikbaar onderscheid tussen adult en onvolwassen kleed zijn de egaal donkere ondervleugeldekveren van een adulte vogel tegenover de gestreepte van een onvolwassen exemplaar, mits de laatste niet tot de donkere vorm behoort. Ook is de hoeveelheid zwart op de poten (geheel zwart bij adulten) een goed kenmerk.

leeftijds- en kleurvormverdeling

Van 115 van de c 170 dood gevonden Middelste Jagers werd de leeftijd gemeld: 63% juveniel, 25% onvolwassen en 10-12% adult. Van de 54 Middelste Jagers in het ZMA bleken echter 45 juveniel (83%), drie à vier onvolwassen en vijf à zes

50 Middelste Jager *Stercorarius pomarinus* in juveniel kleed, Scheveningen, Zuidholland, november 1985 (Peter Scova Righini) 51 Middelste Jager in adult kleed, Maasvlakte, Zuidholland, november 1985 (René Pop)

zonder juveniele of onvolwassen kenmerken aan de incomplete resten (vermoedelijk adult). Waarschijnlijk betreft een deel van de als onvolwassen opgegeven vogels in feite juvenielen en mogelijk is soms verwisseling opgetreden tussen onvolwassen en adulte vogels. Foto's en aantekeningen van pleisterende vogels tonen dat c 50% juveniel was, 25% onvolwassen en 25% adult. Hierbij dient te worden bedacht dat pas op 11 november massaal pleisterende vogels verschenen toen vermoedelijk veel juveniele vogels al aan de kust waren gestorven. Grofweg schatten wij dat c 75% juveniele, 15% onvolwassen en 10% adulte vogels bij de invasie betrokken waren.

Van zowel de lichte als de donkere vorm kon slechts één Middelste Jager worden gefotografeerd. Van beide vormen werd ook slechts één exemplaar verzameld. Geen enkel ander exemplaar van de donkere vorm kon worden bevestigd ofschoon 8% van de adulte vogels als donkere vorm werd gemeld.

discussie

Het massale optreden van Middelste Jagers aan de Nederlandse kust in november 1985 werd aanvankelijk toegeschreven aan het stormachtige weer. Herfststormen zijn echter niet ongewoon en kunnen dan ook niet de enige verklaring zijn.

De Middelste Jagers die in westelijk Europa worden gezien, broeden in hoogarctische gebieden van de USSR en zijn dan voor hun voedsel hoofdzakelijk aangewezen op lemmingen (Cramp & Simmons). Juist 1985 was een goed 'lemmingenjaar', onder andere op het Taimyr schiereiland. In combinatie daarmee waren de weersomstandigheden gedurende het broedseizoen in grote delen van de arctische USSR uitzonderlijk gunstig, met een vroeg voorjaar en een lange, warme en droge zomer (Fox & Aspinall 1987, Camphuysen in prep). De jagers hadden daarom hoogst waarschijnlijk een zeer goed broedseizoen achter de rug. Dat er samenhang bestaat tussen goede lemmingenjaren en jaren met relatief grote aantallen Middelste Jagers op de herfsttrek in de Noordzee blijkt uit hun periodiek driejaarlijkse samengaan in ten minste de periode 1967-85. De samenhang lijkt geen toeval, te meer daar de 'magere' jaren ook precies samenvallen (Fox & Aspinall, Camphuysen in prep). Voor een overzicht van het verloop van de invasie in andere landen rond de Noordzee, zij verwezen naar Camphuysen & van IJzendoorn (1988). Het verschijnen van grote aantallen Middelste Jagers in wateren ter hoogte van noordelijk Schotland rond eind oktober gaf aan dat de hoofdmacht van de populatie ongeveer twee tot vier weken later dan normaal arriveerde (Fox & Aspinall). De jagers moeten dus langer dan normaal in de broedgebieden of in noordelijke zeeën zijn gebleven. De stormen die de jagers tenslotte naar het zuidelijke deel van de Noordzee dreven, kwamen vrij plotseling na een periode van langdurig warm en rustig herfstweer. Het is onduidelijk wat precies de invloed is geweest van deze factoren met betrekking tot de invasie en sterfte. De eerste massale sterfte van Middelste Jagers vond plaats tussen 5 en 11 november. De slechte conditie van deze vogels (sterke vermagering) voor hun dood en ook de mate van uitputting waarin de levende vogels verkeerden die

52 Middelste Jagers *Stercorarius pomarinus* in juveniel kleed, Maasvlakte, Zuidholland, november 1985 (Arie de Knijff)

vanaf 6 november op de kust verschenen, wezen erop dat reeds voor de novemberstormen een voedseltekort was ontstaan. Er bestaan echter geen aanwijzingen voor de mogelijke oorzaken van een voedselgebrek. Ook een ziekte onder de vogels kan de oorzaak van de verzwakte conditie zijn geweest.

voorgaande invasies

Reeds in de vorige eeuw werd herhaaldelijk melding gemaakt van hoge aantallen Middelste Jagers in het najaar in westelijk Europa. Qua omvang kan alleen de invasie uit 1879 met die van 1985 worden vergeleken. In de eerste helft van oktober 1879 werden op talrijke plaatsen langs de Britse oostkust Middelste Jagers gezien of geschoten. Een zware storm op 14 oktober bracht ongekende aantallen voor de kust. Langs Yorkshire passeerden naar schatting 5000-6000 exemplaren (Nelson *et al* 1907). Tot eind oktober was de soort talrijk langs de gehele Britse oostkust en overal werden troepjes verzwakte exemplaren aangetroffen en verzameld. Een belangrijk verschil met de invasie in 1985 was dat in 1879 volwassen vogels sterk in de meerderheid waren. De invasie van 1879 vond ook vroeger in het jaar plaats.

dankzegging

Bij het verzamelen van gegevens voor het artikel werd hulp verkregen van Jan den Ouden, Mark Tasker en Ben Haase. Henk Koffijberg en Kees Koffijberg assisteerden bij het verzamelen van vondsten. Tineke Prins, Henk Sandee en Jan Wattel verleenden hulp bij het snijwerk op het ZMA. Karel Mauer verzorgde de figuren.

summary

INFLUX OF POMARINE SKUA IN THE NETHERLANDS IN NOVEMBER 1985 In the first half of November 1985, 2000-4000 Pomarine Skuas *Stercorarius pomarinus* were seen along the Dutch coast. Numbers peaked on 2, 6, 7 and 11 November with strong northwesterly winds. Dozens of Pomarines in weak condition rested along the shores. The emaciated corpses of c 170 dead skuas were found. An important cause of the influx is thought to have been a very successful and productive breeding season, owing to the fact that 1985 was a good 'lemming year' in parts of the Siberian arctic (eg Taimyr peninsula) in combination with extremely good weather conditions during the arctic summer. Figure 1 shows the weekly occurrence of Pomarine Skua along the coast of Noordholland, Zuidholland and Zeeland in autumn 1985 and the weekly occurrence during 1972-84, both expressed as weekly average of the number of individuals (N) seen per hour. Cumulated weekly numbers of Pomarines found dead are depicted in figure 2.

verwijzingen

- Camphuysen, C J & van IJzendoorn, E J 1988. Influx of Pomarine Skua in northwestern Europe in autumn 1985. *Dutch Birding* 10: 66-70.
- Cramp, S & Simmons, K E L 1983. *The birds of the western Palearctic* 3. Oxford.
- Fox, A D & Aspinall, S J 1987. Pomarine Skuas in Britain and Ireland in autumn 1985. *Br Birds* 80: 404-421.
- Nelson, T H, Eagle Clarke, W & Boyes, F 1907. *The birds of Yorkshire*. Londen.

C J (Kees) Camphuysen, Perim 127, 1503 GB Zaandam
Edward J van IJzendoorn, Derde Schinkelstraat 45, 1075 TK Amsterdam

Influx of Pomarine Skua in northwestern Europe in autumn 1985

C J (Kees) Camphuysen & Edward J van IJzendoorn

The following is a summary of the influx of Pomarine Skua *Stercorarius pomarinus* in northwestern Europe in autumn 1985. Data were derived from Hirschfeld (1985), Fox & Aspinall (1987), Gustafsson (1986), Kerr (1986), Schubert (1986) and Størkersen (1986), and from correspondence with Stuart Benn, Peter Boesman, Martin Heubeck, Klaus Malling Olsen, Mats Petersz and Antonio M Teixeira.

From July to early October 1985, no unusual numbers of Pomarine Skuas were noticed in the North Sea area. Nowhere many more than 10-15 birds per day were seen migrating southwards. On 11 and 12 October, the first larger numbers were seen which seemed unusual in view of the calm weather. Off Peterhead, Scotland, 28 and 10 Pomarines were seen on these two days respectively and on 12 October, 67 were counted at Blåvandshuk, Denmark, and 107 at Flamborough Head, England. After 20 October the picture changed. Still in calm weather, 100s of Pomarines joined the fishing fleet around the Faeroer, Orkney and Shetland Islands. Between 21 and 31 October, 168 individuals were seen at Sør Trøndelag, Norway, and also along the British North Sea coasts fair numbers were counted. In the Skagerrak and Kattegat in the eastern part of the North Sea and in the English Channel only small numbers were reported.

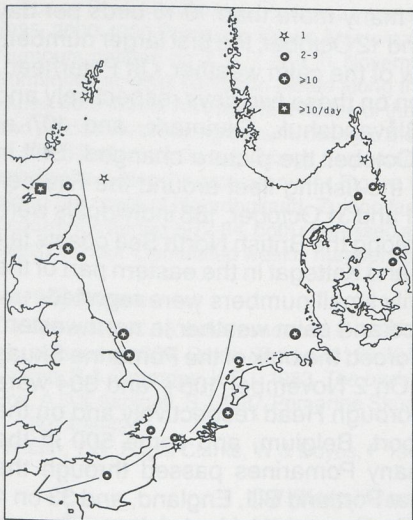
On 1 November, the long period of settled and calm weather in northwestern Europe came to an end. Stormy weather forced the bulk of the Pomarine Skuas into the southern half of the North Sea. On 2 November 108+ and 304 were seen at Filey Brigg, England, and Flamborough Head respectively and on the same day 42 were counted at Nieuwpoort, Belgium, and some 500 in the Netherlands. On 4 and 5 November many Pomarines passed through the English Channel (30 and 55 respectively at Portland Bill, England, and 33 on 4 November at Rosemullion Head, England). Also on 4 November, some dozens of Pomarines were seen in the Kattegat and 32 at Falsterbo, Sweden, indicating some movements between the Baltic and the North Sea.

Between 6 and 10 November, Pomarine Skuas had become scarce again off the Norwegian coast and around the Scottish isles. Fair numbers were still leaving the Baltic, as many dozens were counted in the Kattegat and Skagerrak. The number of skuas seen in the southern North Sea still increased. On 6 and 7 November, 700 and 800 were counted respectively along the Dutch coast, probably including some double counts but up to 400 were seen at one site. On 10 November, again a few 100s of birds were seen in the Netherlands, off the Belgian coast (De Panne 45, Knokke 63, Oostende 150, Wenduine 70) and along the English east coast (Newcastle 41, Hartlepool 168, Filey Brigg 170, Flamborough Head 330, Spurn 180+, South Humberside 91, The Wash/Norfolk 100+). Dozens off the coast of Kent, England, and in the English Channel indicated continuing migration into the Atlantic.

Between 11 and 15 November, the last large numbers of Pomarine Skuas were seen, especially off the Dutch coast with nearly 100 individuals. Passage through the English Channel seemed to have ended after 12 November. In the mean time, it became clear that many skuas stayed behind along the Belgian, British, Dutch and German coasts. Loose parties of up to 30-40 birds stayed on the Scottish and Dutch shores. In the Netherlands, these skuas were in bad condition and hungry. They appeared remarkably tame and on several occasions took food from the hand. By 20 November, most had left or died. About a dozen stayed until December. In the second half of November, Pomarines were still more common than usual in the North Sea and apparently quite a few wintered.

Influx Pomarine Skua in northwestern Europe in autumn 1985

JULY - SEPTEMBER

OCTOBER 1-20

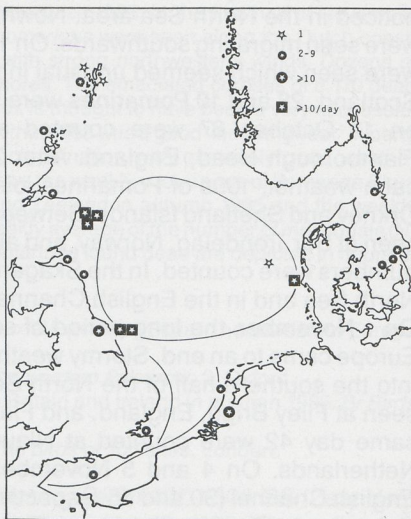
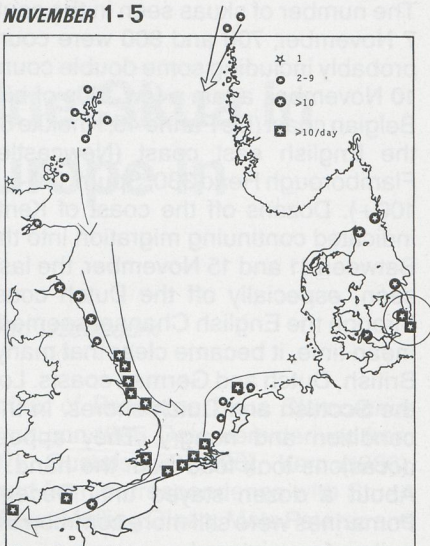

FIGURE 1 Influx of Pomarine Skua *Stercorarius pomarinus* in northwestern Europe in second half of 1985. Arrow indicates main migration direction and broadness of arrow indicates mean strength of migration. Encirclings indicate lack of clear movements.

OCTOBER 21-31

NOVEMBER 1-5

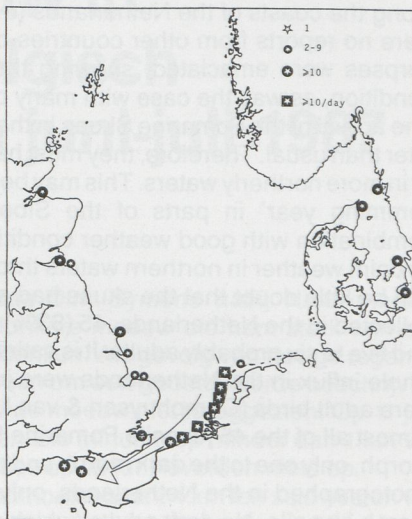

Influx Pomarine Skua in northwestern Europe in autumn 1985

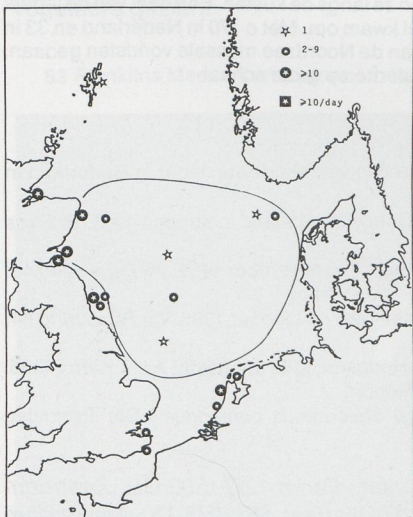
NOVEMBER 6 -10

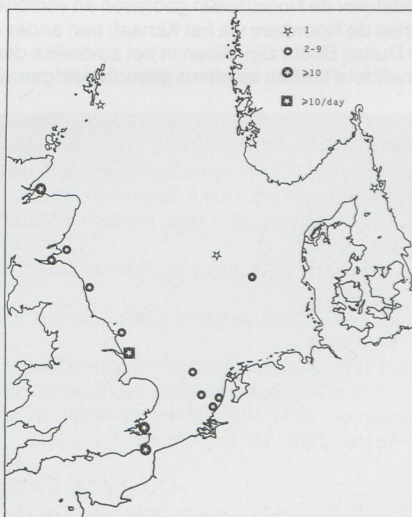
NOVEMBER 11 -15

NOVEMBER 16 -30

WINTER 1985/86

Influx Pomarine Skua in northwestern Europe in autumn 1985

Mainly between 10 and 20 November, many Pomarine Skuas were found dead along the coasts of the Netherlands (c 170) and the German Bight (33). There were no reports from other countries of mass deaths of skuas. Practically all corpses were emaciated, showing that the birds must have been in a bad condition, as was the case with many of the birds staying on the shores.

The arrival of the Pomarine Skuas in the North Sea was about two to four weeks later than usual. Therefore, they must have stayed longer in their breeding areas or in more northerly waters. This may be caused by the fact that 1985 was a good 'lemming year' in parts of the Siberian arctic (eg Taimyr peninsula), in combination with good weather conditions during the arctic summer followed by calm weather in northern waters throughout September and October. There can be little doubt that the skuas had a good breeding season. Of 54 corpses collected in the Netherlands, 45 (83%) were juveniles, three to four immatures and five to six probably adults. It is estimated that 75% of all birds involved in the whole influx in the Netherlands were juveniles, 15% were immature and 10% were adult birds (Camphuysen & van IJzendoorn 1988).

Almost all of the 45 juvenile Pomarine Skuas collected belonged to the barred morph, only one to the dark morph and one to the light morph. Also, of 50+ birds photographed in the Netherlands, only one was a dark morph and one a light morph juvenile. No dark adults (which were reported) could be confirmed.

samenvatting

INVASIE VAN MIDDELSTE JAGER IN NOORDWESTELIJK EUROPA IN NAJAAR VAN 1985 In het najaar van 1985 vond in het Noordzeegebied een invasie van Middelste Jagers *Stercorarius pomarinus* plaats. Eind oktober bevonden zich reeds 100-en jagers rond de vissersvloten in de buurt van de Schotse eilanden. Als gevolg van stormen in het begin van november werden deze vogels zuidelijker de Noordzee in gedreven en verschenen ze langs de kusten. Een deel van de jagers verliet de Noordzee via het Kanaal; een ander deel kwam om. Met c 170 in Nederland en 33 in de Duitse Bocht zijn alleen in het zuidelijke deel van de Noordzee massale vondsten gedaan; uit andere landen kwamen geen meldingen van sterfte op grote schaal.

references

- Camphuysen, C J & van IJzendoorn, E J 1988. Invasie van Middelste Jager in Nederland in november 1985. *Dutch Birding* 10: 54-66.
- Fox, A D & Aspinall, S J 1987. Pomarine Skuas in Britain and Ireland in autumn 1985. *Br Birds* 80: 404-421.
- Gustafsson, D 1986. Aktuella observationer: 15 oktober - 30 november 1985. *Vår Fågelvärld* 45: 52-54.
- Hirschfeld, E 1985. Aktuella observationer: 16 september - 15 oktober 1985. *Vår Fågelvärld* 44: 509-511.
- Kerr, I 1986. Autumn influx of Pomarine Skuas. In: Hodgson, M S, Johnston, A J & Kerr, I 1986. *Birds in Northumbria 1985*. Northumbria Bird Report.
- Storkersen, Ø R 1986. Masseoptreden av polarjo *Stercorarius pomarinus* i Sør Trøndelag høsten 1985. *Vår Fuglefauna* 9: 227-232.

C J (Kees) Camphuysen, Perim 127, 1503 GB Zaandam
Edward J van IJzendoorn, Derde Schinkelstraat 45, 1075 TK Amsterdam

Franklins Meeuw in Nederlands-Belgisch grensgebied in juni-juli 1987

W (Ted) Hoogendoorn

In de namiddag van 8 juni 1987 zag Dirk Symens nabij Nieuwmoer A gedurende 30 minuten een kleine donkere meeuw die hem sterk aan een Franklins Meeuw *Larus pipixcan* deed denken. Als gevolg van hevige regenval werd de vogel onvoldoende waargenomen om een gedetailleerde beschrijving te kunnen maken. Op 9 en 10 juni werd de meeuw niet teruggezien. Op 11 juni zag DS om 18:50 de vogel gedurende enkele minuten op minder dan 1 km van de eerste waarnemingsplaats. Zoekacties op 12 juni leverden niets op. Op 13 juni trof WH om 13:35 aan de Kalmthoutsebaan, 4 km ten zuidwesten van Wernhout Nb, de meeuw opnieuw aan. Na de vogel vijf minuten van 25-50 m te hebben bekeken, was WH ervan overtuigd dat het een Franklins Meeuw betrof. Daar het om een nieuwe soort voor Nederland ging en de vogel bovendien slechts 100 m ten noorden van de Nederlands-Belgische grens vertoefde, waarschuwde WH snel andere Nederlandse vogelaars. Om 14:15 arriveerde toevalligerwijze DS die op zijn beurt Belgische geïnteresseerden alarmeerde. Nog dezelfde dag werd de vogel door bijna 100 Nederlandse en Belgische vogelaars gezien.

53 Franklins Meeuw *Larus pipixcan*, Wernhout, Noordbrabant, 15 juni 1987 (René Pop)

De Franklins Meeuw werd op 13 juni uitsluitend op Nederlands grondgebied waargenomen, in het gebied ingesloten door de Kalmthoutsebaan, de Groenestraat (3 km ten zuiden van Achtmaal Nb) en de grens. De vogel foerageerde langdurig op een daags tevoren gehooïd weiland, dichtbij het perceel waar WH hem aanvankelijk terugvond. Hier waren maximaal 300 Kokmeeuwen *L. ridibundus*, enkele Stormmeeuwen *L. canus* en af en toe een of twee Zwartkopmeeuwen *L. melanocephalus* aanwezig. Soms kon de Franklins Meeuw samen met een Zwartkopmeeuw in één kijkerbeeld worden waargenomen. Ook vertoonden zich kort enkele Zilvermeeuwen *L. argentatus* en een Kleine Mantelmeeuw *L. fuscus*. Vanaf 20:00 foerageerde de Franklins Meeuw op een ander weilandperceel aan de Kalmthoutsebaan, 2 km verder noordoostelijk. Om 21:07 vloog hij in gezelschap van c 50 Kokmeeuwen weg naar het westen.

Op 14 juni werd de Franklins Meeuw vanaf 9:00 door vele 10-tallen vogelaars in hetzelfde gebied als de voorgaande dag waargenomen, 's avonds ook enige tijd in België aan de Begijnenmoerenweg, 4 km ten noordwesten van Wuustwezel A, c 100 m van de grens. Op 15 juni werd het geval gemeld in een Nederlands dagblad onder de pakkende kop: 'Multinationale Franklins Meeuw veroorzaakt run naar grensgebied'. In de periode vanaf 15 juni werd de vogel regelmatig in de omgeving van de Kalmthoutsebaan waargenomen, vaak op pas gehooïde of bemeste weilanden. Aan de Begijnenmoerenweg liet hij zich minder vaak zien, vrijwel alleen 's avonds, vermoedelijk op weg naar zijn slaapplek. Er werden geen pogingen ondernomen de slaapplek te vinden. Bij Nieuwmoer werd de meeuw geen enkele keer meer waargenomen. De laatste waarneming was op 11 juli.

Het meest opmerkelijke aspect van het verblijfspatroon van de Franklins Meeuw is dat de vogel uitsluitend in de directe omgeving en ter weerszijden van de grens werd waargenomen. Het is zo goed als zeker dat hij gedurende ruim een maand een aantal keren per dag de grens is gepasseerd. Op 20 juni werd een dergelijke passage waargenomen door WH, N Marra en anderen.

beschrijving

De onderstaande beschrijving werd samengesteld aan de hand van aantekeningen en foto's die van 13 tot 16 juni zijn gemaakt.

GROOTTE & STRUCTUUR Formaat iets kleiner dan Kokmeeuw (waarmee direct vergelijkbaar); in zit compacter, vrij plomp. Algehele structuur meer overeenkomend met middelgrote en grote meeuwen dan met Kokmeeuw. Kop zwaarder, in zijaanzicht meer gewelfd, in voor- en achteraanzicht opvallend breder, bijna als Stormmeeuw. Kortere en dikkere nek. Bredere en diepere, enigszins naar voren gewelfde borst, eveneens bijna als Stormmeeuw. Handpenprojectie niet opvallend anders dan Kokmeeuw, in vlucht vleugels ongeveer even

lang maar afgeronder. (Doordat vleugels vlak werden gehouden, leken ze langer dan van Kokmeeuw. Waarschijnlijk waren ze dat echter niet of nauwelijks.) Kortere en dikkere snavel, snavellengte vanaf voorste begrenzing van bevedering op bovensnavel tot punt iets kleiner dan afstand van genoemde veerbegrenzing tot voorkant van oog ('teugelafstand'); culmen recht, bovensnavel aan zijn duidelijk gekromd, gonys licht geprononceerd. Poten iets korter, verder van elkaar afstaand en schever uitstaand.

54-55 Franklins Meeuw *Larus pipixcan*, Wernhout, Noordbrabant, 15-16 juni 1987 (Hans Gebuis)

KOP & HALS Voorhoofd witachtig. Kruin, achterhoofd en oorstreek dofzwart; zwart op achterhoofd en oorstreek naar achteren niet scherp begrensd en geleidelijk overgaand in zwartgrijs; zwart vanuit oorstreek naar voren uitgebreid, vermengd met wit op keel en onduidelijke 'halsketting' vormend. Teugel grijsachtig zwart. Brede witte oogring, nauwelijks onderbroken achter oog, duidelijk onderbroken voor oog. Kin witachtig. Hals vuilwit.

BOVENDELEN Mantel, schouder en rug leigrijs, aanzienlijk donkerder dan Kokmeeuw en Stormmeeuw maar iets lichter dan Britse Kleine Mantelmeeuw *L f graellsii*. Twee of vier buitenste schouderveren met smalle lichte randen, te zamen onopvallende schouderachterrand vormend. Stuit en bovenstaartdekveren wit.

ONDERDELEN Vuilwit, niet zo helder wit als bij Kokmeeuw. (Sommige waarnemers meenden roze gloed te zien, doch bij langdurige waarneming kon dit niet bevestigd worden.)

BOVENVLEUGEL (Handpennen van binnen naar buiten genummerd.) P1-p2(p3), in ontwikkeling, leigrijs met brede witte top, indruk wekkend van witachtige sikkelvormige vlek aan binnenzijde handvleugel; één à twee volgende handpennen ontbrekend of nog onzichtbaar, (p4-)p6-p10 oud, zwartbruin, sterk gesleten. Armpennen bruinzwart met brede witte top, van

binnen naar buiten breed uitlopende zwarte subterminale armpenbaan vormend, met vrijwel even brede witte armvleugelachterrand. Tertiaals donkerbruin met lichtere uiteinden, te zamen onopvallende tertiaalachterrand vormend. Ongeveer zeven buitenste grote dekveren ontbrekend of onvolledig uitgegroeid waardoor in vlucht langwerpige witachtige vlek zichtbaar op midden van buitenzijde armvleugel; in zit op plaats van buitenste grote dekveren smal, wazig, zilverkleurig paneel, alleen vanaf korte afstand zichtbaar; binnenste grote dekveren en overige dekveren egaal leigrijs, als mantel, zonder enig zichtbaar bruin. Handdekveren niet goed gezien.

ONDERVLEUGEL Op hand- en armpennen dezelfde tekening als op bovenvleugel (armpenbaan doorschijnend). Onderdekveren en oksel wit.

STAART Buitenste pennen geheel wit, aangrenzende pennen en vermoedelijk pennen ter weerszijden van centraal paar wit met zwarte top, overige pennen geheel wit.

NAAKTE DELEN Iris, snavel en poot donker.

RUI & SLEET Handpennen: zie bovenvleugel. Armpennen zonder sleet. Staart volop ruiend, rommelige indruk makend; witte staartpennen langer (en nieuwer) dan die met zwarte top. Verenkled door aanhoudende regen op 13 juni geleidelijk natter wordend waardoor hand- en staartpennen

Franklins Meeuw in juni-juli 1987

in late middag en avond aanzienlijk meer gesleten lijkend dan in vroege middag.

GEDRAG Bij voedselzoeken meestal sneller lopend dan Kokmeeuw, met meer schommelende gang. (Sommige waarnemers meenden rond 20 juni dat vogel mank liep maar tijdens langdurige waarneming op 1 juli niet bevestigd; wellicht ontstond manke indruk door gecombineerd effect van snelle schommelende gang en oneffenheid van terrein.) Vlucht sneller dan van Kokmeeuw, met vlakke meer naar achteren gebogen

vleugels, meer 'roeiend' en herinnerend aan Drieteenmeeuw *Rissa tridactyla*. Meestal als een van laatste meeuwen opvliegend, dan vaak onderin groep blijvend, en als een van eerste neerstrijkend. Regelmatig zittend terwijl nagenoeg alle andere meeuwen foerageerden. Geen enkele keer achter landbouwwerktuigen foeragerend, in tegenstelling tot andere meeuwen; bleef dan op naburig perceel foerageren of rusten.

determinatie

De plumpe bouw, de witachtige onderdelen in combinatie met de zwart-wit geblokte staartband, de brede oogring en de korte snavel en poten pasten op Franklins Meeuw en sloten Lachmeeuw *L atricilla* uit. Hoogstens gaf het formaat aanleiding tot twijfel omdat de vogel even groot was als het merendeel van de Kokmeeuwen. Nadere bestudering van Dwight (1925) en Cramp & Simmons (1983) leerde dat het formaat van de vogel niet afwijkend fors was: grote exemplaren van de Franklins Meeuw hebben gemiddeld dezelfde vleugellengte als het merendeel van de Kokmeeuw (vrouwjes en kleine mannetjes).

Een kleine Lachmeeuw heeft ongeveer dezelfde vleugellengte als een grote Kokmeeuw maar de overlap tussen beide soorten is klein. Indien de waargenomen meeuw een Lachmeeuw zou zijn geweest, had hij groter moeten zijn dan de meeste Kokmeeuwen. Dit was niet het geval hetgeen uitsluitend op grond van het formaat aannemelijk maakt dat de meeuw uit het grensgebied een grote Franklins Meeuw was en geen kleine Lachmeeuw. Uiteraard is een sluitend bewijs op dit punt door een veldwaarneming niet mogelijk.

De vleugels van de Nederlands-Belgische Franklins Meeuw waren opvallend lang en tegelijk afgerond. In de literatuur wordt soms gesteld dat Franklins Meeuw qua silhouet herinnert aan Dwergmeeuw *L minutus* (Cramp & Simmons, Grant 1986) en dat eerstgenoemde het langvleugelige van Lachmeeuw mist (Grant). De eerste stelling is door de compacte plumpe bouw en de structuur van de handvleugel terecht, de laatste is minder juist. De Franklins Meeuw heeft uitgesproken lange vleugels. Dwight en Cramp & Simmons geven aan dat de vleugels, ondanks de sterkere afronding van de handvleugel, ten opzichte van de staart relatief zelfs langer zijn dan die van Lachmeeuw en Kokmeeuw, hetgeen ten dele is toe te schrijven aan de vrij korte staart.

De waargenomen veldkenmerken van de Franklins Meeuw uit het grensgebied sloten eveneens een hybride uit. Er is een geval bekend van een gemengd broedpaar Franklins Meeuw x Ringsnavelmeeuw *L delawarensis* waarbij hybridisatie echter niet onomstotelijk is vastgesteld (Weseloh 1981). Ook is er een melding van een mogelijk gemengd broedpaar Franklins Meeuw x Grijskopmeeuw *L cirrocephalus* (Erard *et al* 1984).

leeftijd en rui

Aanvankelijk werd gesteld dat de ruiverschijnselen van de Franklins Meeuw uit het grensgebied pasten op een volledige rui van eerste winter- naar eerste zomerkleed. Deze rui verloopt normaliter van januari-februari tot april-mei en vindt plaats in het wintergebied (Dwight, Stresemann & Stresemann 1966, Cramp & Simmons). De combinatie van bijna volledig ontwikkelde kopkap en egaal grijze dekveren zonder enig bruin met bruine tertials en ongeveer een derde tot de helft gevorderde handpen- en staarttui komt echter niet overeen met in de literatuur beschreven kleden en ruistadia van de soort. De nog aanwezige juveniele hand-, arm- en staartpennen en tertials pasten op eerste winterkleed, de kop- en dekveren op eerste zomerkleed. Wellicht ruiden de grote dekveren al voor de tweede maal in 1987.

Verondersteld werd dat de Franklins Meeuw eerder in het jaar een atypische onvolledige rui van eerste winter- naar eerste zomerkleed had ondergaan; een rui die, zoals bij de meeste andere soorten kleinere meeuwen, beperkt bleef tot de kop- en lichaamsveren en waarschijnlijk een deel van de dekveren. Vervolgens, kort voor zijn ontdekking, zou de vogel zijn begonnen aan de eerste volledige rui van dit atypische eerste zomerkleed naar het tweede winterkleed (Edward van IJzendoorn *in litt*). Een onderbroken rui komt niet overeen met de beschreven kenmerken en laat normaliter slechts de buitenste twee tot vier handpennen over terwijl de overige handpennen en de staart dan zijn volgroeid

FIGUUR 1 Franklins Meeuw *Larus pipixcan*, Wernhout, Noordbrabant, ruistadium medio juni 1987 (Michal Skakuj).

56-57 Franklins Meeuw *Larus pipixcan*, Wernhout, Noordbrabant, 24 juni 1987 (Guus Hak)

(cf Dwight). De genoemde veronderstelling wordt bevestigd doordat WH op 1 juli zag dat het zwart op de kop was afgenomen. Het wit van het voorhoofd liep nu door tot op de kruin. De keel was vuilwit en van de halsketting waren nog slechts enkele vlekjes over. Op de teugel was het zwart verdwenen en op het achterhoofd was het naar boven toe verder vervaagd. Alleen de oorstreek was nog geheel dofzwart. De binnenste handpen was nu volledig uitgegroeid. De nieuwe tertials waren leigrijs met een brede witte top en vormden een duidelijke tertialachterrand; op de buitenste tertials was een zwartachtige centrale vlek zichtbaar. De langwerpige witachtige vlek op de armvleugel was verdwenen, kennelijk waren de nieuwe grote dekveren uitgegroeid. De staart was nu nog rommeliger, de zwarte toppen leken verdwenen.

Het ontbreken van sleet aan de armpennen van de Franklins Meeuw was opmerkelijk. De gave witte armvleugelachterrand was waarschijnlijk ongeveer even breed als van vogels in eerste winterkleed in november (cf Grant) en januari (cf Harrison 1987). Vogels in volledige rui naar eerste zomerkleed in april vertonen een vrijwel geheel weggesleten witte achterrand (cf Grant). De armpennen van de Franklins Meeuw uit het grensgebied waren dus veel minder gesleten dan die van twee maanden jongere vogels in het Zuid Amerikaanse wintergebied. Mogelijk heeft een natuurlijk mechanisme de vogel voor een veel energie vereisende en minder noodzakelijke volledige voorjaarsrui behoed. Een andere verklaring voor de afwijkende rui kan zijn dat de omstandigheden in Europa voor deze vogel minder gunstig waren dan in Zuid-Amerika het geval zou zijn geweest, zodat de rui naar het eerste zomerkleed onvolledig is gebleven. Een verdere discussie over de rui van de Franklins Meeuw is in voorbereiding (Hoogendoorn & van IJzendoorn in prep).

voorkomen

De Franklins Meeuw van Nieuwmoer-Wernhout-Achtmaal-Wuustwezel betrof het eerste geval voor zowel België als Nederland. Een Nederlandse claim uit 1980 (Jansen 1983), die na briefwisseling zonder commentaar is opgenomen in Jönsson & Wennberg (1981) en daaruit is overgenomen door Glutz von

Blotzheim & Bauer (1982), is nooit door de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna aanvaard. Hoogst waarschijnlijk betrof het een atypische Stormmeeuw (cf Mauer 1984, Edward van IJzendoorn *in litt*, Gerard Steinhaus *in litt*).

De Franklins Meeuw is tot en met 1985 in de volgende Westpalearticische landen vastgesteld: Azoren 1, Faeröer 1, Frankrijk 5, Groot-Brittannië 11, IJsland 1, Madeira 1, Noorwegen 4, Spanje 2 en Zweden 4. Een van de Noorse gevallen betrof twee vogels. Een analyse van het Westpalearticische voorkomen is in voorbereiding (Hoogendoorn & Steinhaus in prep).

Het broedgebied van de Franklins Meeuw beperkt zich tot ondiepe prairiemeren van centraal Noord-Amerika: in Canada van het oosten van Alberta tot het zuidwesten van Manitoba en in de USA van het oosten van Oregon tot het noordwesten van Iowa (cf Clapp *et al* 1983). De belangrijkste overwinteringsgebieden liggen aan de westkust van Zuid-Amerika (Clapp *et al*). Het lijkt niet aannemelijk dat de Belgisch-Nederlandse Franklins Meeuw de volledige najaarstrek naar Zuid-Amerika heeft voltooid en van daaruit in Europa is afgedwaald. In dat geval zou mogen worden verwacht dat de armpennen meer zouden zijn gesleten dan nu werd waargenomen. Bovendien kan men dan verwachten dat de rui het gebruikelijke patroon zou hebben gevolgd. Het is waarschijnlijker dat de vogel min of meer rechtstreeks vanuit het broedgebied in oostelijke richting is weggetrokken en in het najaar van 1986 of begin van de winter aan onze kant van de Atlantische Oceaan is aangekomen en hier de afwijkende rui naar het eerste zomerkleed is begonnen.

dankzegging

Mijn dank gaat uit naar Richard Banks, Arnoud van den Berg, Hans Blokpoel, Roger Clapp, Michael Erwin, Hans Gebuis, Guus Hak, Jelle Paul, René Pop, Dirk Symens en Chip Weseloh voor het ter beschikking stellen van foto's, gegevens en literatuur. Edward van IJzendoorn ben ik erkentelijk voor zijn ideeën en de daaruit voortvloeiende discussies inzake het ruigedrag van de vogel. Michal Skakuj ben ik dank verschuldigd voor de tekeningen van de vogel. Tenslotte wil ik Frank Jansen en Adri Remeeus danken voor het fotomateriaal over de in 1980 geclaimde vogel en EvIJ en Gerard Steinhaus voor hun commentaar op de determinatie van de desbetreffende vogel.

summary

FRANKLIN'S GULL IN DUTCH-BELGIAN BORDER REGION IN JUNE-JULY 1987 On 8 and 11 June 1987, an immature Franklin's Gull *Larus pipixcan* was observed at Nieuwmoer, Antwerpen, Belgium. From 13 June until 11 July, it was regularly observed at Wernhout and Achtmaal, Noordbrabant, the Netherlands, and less regularly at Wuustwezel, Antwerpen, Belgium. This was the first record of Franklin's Gull for both the Netherlands and Belgium. A claim of the species in the Netherlands in 1980, cited in Jönsson & Wennberg (1981) and Glutz von Blotzheim & Bauer (1982), was never accepted by the Dutch rarities committee.

The Dutch-Belgian Franklin's Gull was in moult from an atypical first-summer plumage to second-winter plumage. During mid-June, the head and body feathers and wing-coverts were typically first-summer, the blackish hood nearly fully developed, whereas about six outer

Franklins Meeuw in juni-juli 1987

primaries and all secondaries and tertials were typically juvenile feathers. The inner primaries and the tail were in heavy moult, with at least four juvenile rectrices remaining. Approximately seven outer greater coverts were lacking or partially developed, showing as a whitish patch. From 1 July onwards, progress towards second-winter plumage was obvious, with crown, loreal area and throat now whitish and the black on hindneck decreasing. It was remarkable that the secondaries did not show any obvious wear, the white trailing edge probably as broad as that of November and January first-winter individuals (of Grant 1986, Harrison 1987). Because of the atypical moult and the apparently good condition of the secondaries, it is argued that the Dutch-Belgian Franklin's Gull strayed more or less directly from the breeding grounds across the Atlantic in its first autumn or winter. A publication on the moult of Franklin's Gull is currently being prepared (Hoogendoorn & van IJzendoorn in prep).

verwijzingen

- Clapp, R B, Morgan-Jacobs, D & Banks, R C 1983. *Marine birds of the southeastern United States and Gulf of Mexico* 3. Rapport FWS/OBS-83/30. Washington.
- Cram, S & Simmons, K E L 1983. *The birds of the western Palearctic* 3. Oxford.
- Dwight, J 1925. The gulls (Laridae) of the world; their plumages, moults, variations, relationships and distribution. *Bull Am Mus Nat Hist* 52: 63-401.
- Erard, C, Guillou, J J & Mayaud, N 1984. Sur l'identité spécifique de certains laridés nicheurs au Sénégal. *Alauda* 52: 184-188.
- Glutz von Blotzheim, U N & Bauer, K M 1982. *Handbuch der Vögel Mitteleuropas* 8. Wiesbaden.
- Grant, P J 1986. *Gulls: a guide to identification*. Tweede druk. Calton.
- Harrison, P 1987. *Seabirds of the world: a photographic guide*. Londen.
- Jansen, F H 1983. Nearctische meeuwen te Scheveningen. *Jaarversl Zeetrekwaarn Scheveningen* 1982: 34-41.
- Jönsson, P E & Wennberg, O 1981. Präriemåsen *Larus pipixcan* påträffad i Sverige. *Vår Fågelvärld* 40: 263-269.
- Mauer, K A 1984. Atypische Stormmeeuw op Schiermonnikoog in augustus 1983. *Dutch Birding* 6: 57.
- Stresemann, E & Stresemann, V 1966. Die Mauser der Vögel. *J Orn* 107 (Sonderheft): 1-448.
- Weseloh, D V 1981. A probable Franklin's x Ring-billed Gull pair nesting in Alberta. *Can Field Nat* 95: 474-476.

W (Ted) Hoogendoorn, Notengaard 32, 3941 LW Doorn

Citroenkwikstaart te Harchies in april 1987

Luc Verroken & Dirk Verroken

Op 11 april 1987, in het moerasgebied van Harchies H, hoorden wij om 15:10 een groepje Gele Kwikstaarten *Motacilla flava* invallen. Tussen hen ontdekten wij tot onze aangename verrassing een Citroenkwikstaart *M citreola*,

een nieuwe soort voor België. De vogel bleef tot en met 13 april ter plaatse en werd slechts door een handvol waarnemers onder goede omstandigheden gezien. De afstand tot de kwikstaart varieerde van 10 tot 100 m. Er werden enkele foto's gemaakt. De vogel bevond zich steeds tussen een 50-tal Gele Kwikstaarten *M f flava* en vijf mannetjes Engelse Gele Kwikstaart *M f flavissima*.

beschrijving

Onderstaande beschrijving werd gemaakt aan de hand van onze ter plaatse genomen notities en die van Peter Boesman.

GROOTTE & BOUW Als Gele Kwikstaart.

KOP Voorhoofd, wenkbrauwstreep, teugel, oorstreek, kin en keel intens diepgeel. Kruin, achterhoofd en oogstreep achter oog groengeel met grijze zweem.

BOVENDELEN Bovenste deel mantel grijs met geelgroene zweem. Onderste deel mantel, schouder en rug zuiver grijs.

ONDERDELEN Borst en buik lichtgeel, duidelijk bleker dan kop. Flank witachtig met grijs-witte veertjes. Anaalstreek en onderstaartdekveren zwavelgeel.

BOVENVLEUGEL Slagpennen zwart met witte randen. Dekveren zwart, toppen van grote en middelste dekveren zuiver wit, twee brede vleugelstrepen vormend.

STAART Bovenstaart zwart met witte buitenste pennen.

NAAKTE DELEN Oog donker, wellicht zwart. Snavel zwart.

GELUID Niet gehoord.

58 Citroenkwikstaart *Motacilla citreola*, Harchies, Henegouwen, april 1987 (Filip Verbelen)

determinatie

De combinatie van gele kop en onderdelen, grijze bovendelen en brede witte vleugelstrepen passen alleen op Citroenkwikstaart en sluiten Gele Kwikstaart uit.

De grijze zweem op kruin, achterhoofd en oorstreek, de lichtgele onderdelen en vooral het ontbreken van de zwarte nekband passen op een adult vrouwtje in zomerkleed (cf Cramp 1988). Per Alström (*in litt*) zag adulte vrouwtjes in het broedgebied van *M c citreola* die, afgezien van een iets groenere kruin, achterhoofd en oorstreek, vrijwel identiek waren aan de Belgische vogel. Een mannetje in eerste zomerkleed mag niet worden uitgesloten omdat hij er kan uitzien als een adult vrouwtje in zomerkleed (Cramp).

Ondersoortbepaling bij vrouwtjes en onvolwassen vogels is volgens Cramp niet mogelijk. Daarentegen stellen onder anderen Cox & Inskipp (1978) en Svensson (1984) dat het ontbreken van de zwarte nekband bij mannetjes zou wijzen op *M c werae*. Gezien de onduidelijkheid op dit punt lijkt het verstandig de ondersoort van de Belgische vogel onbepaald te laten.

Citroenkwikstaart te Harchies in april 1987

De combinatie van de gele kop en het ontbreken van de zwarte nekband zou tenslotte kunnen duiden op een adult mannetje in winterkleed. Dit is echter onwaarschijnlijk omdat de rui van winter- naar zomerkleed wordt voltooid in het wintergebied (Cramp, Per Alström *in litt*).

Samenvattend kan worden gesteld dat de Belgische Citroenkwikstaart waarschijnlijk een vrouwtje in adult zomerkleed of een mannetje in eerste zomerkleed betrof.

voorkomen

Dit was het eerste geval van de Citroenkwikstaart voor België. Het voorjaar van 1987 kende een kleine influx van Citroenkwikstaarten in Europa. Zo was er een eerste geval voor Frankrijk van 6 tot 12 april (Philippe Dubois en A Rouge *in litt*), een eerste geval voor Spanje van 14 tot 18 april (Grant 1988) en een tweede geval voor Griekenland op 15 april (Meininger 1988). In Finland werden drie voorjaarswaarnemingen bekend waaronder een gemengd broedgeval Gele x Citroenkwikstaart, dit laatste voor het vijfde opeenvolgende jaar (Marti Hario *in litt*).

dankzegging

Hierbij danken wij in het bijzonder Per Alström, Steen Christensen, Peter Grant, Klaus Malling Olsen, Lars Svensson, Göran Walinder en Michael Wilson voor het geven van hun mening over de determinatie van de vogel als Citroenkwikstaart alsook voor hun bijdragen inzake de problemen van de herkenning van geslacht, leeftijd en ondersoort van de Citroenkwikstaart. Verder danken wij Peter Boesman voor het ter beschikking stellen van zijn beschrijving, Patrick Beirens en Filip Verbelen voor het beschikbaar stellen van hun dia's, Philippe Dubois en A Rouge voor uitgebreide gegevens over het Franse geval en Marti Hario voor gegevens uit Finland.

summary

CITRINE WAGTAIL AT HARCHIES IN APRIL 1987 From 11 to 13 April 1987, at Harchies, Henegouwen, Belgium, a Citrine Wagtail *Motacilla citreola* was seen and photographed. The bird lacked the black half collar, possessed a clear yellow head with a greyish wash on crown, nape and eye-stripe, and showed pale yellow underparts. It probably was a female in adult summer plumage or male in first-summer plumage (cf Cramp 1988). This was the first record of Citrine Wagtail for Belgium.

verwijzingen

Cox, S & Inskipp, T P 1978. Male Citrine Wagtail feeding young wagtails in Essex. *Br Birds* 71: 209-213.

Cramp, S 1988. *The birds of the western Palearctic* 5. Oxford.

Grant, P J 1988. Citrine Wagtail on Mallorca in April 1987. *Dutch Birding* 10: 90.

Meininger, P L 1988. Citrine Wagtail in Greece in April 1987. *Dutch Birding* 10: 90-91.

Svensson, L 1984. *Identification guide to European passerines*. Derde druk. Stockholm.

Luc Verroken & Dirk Verroken, Aatstraat 238, 9600 Ronse, België

mystery photographs

59 White-rumped Sandpiper *Calidris fuscicollis*, New York, USA, September 1986 (Arnoud B van den Berg)

27 Mystery photograph 27, showing a *Calidris* sandpiper, turned out a bit too black and white, thus only allowing a limited view of plumage details. On the other hand, the bird's shape stands out quite clearly and its long wings attract attention: the primary projection approximately equals the projection of the tertials. This points straightforwardly to either White-rumped Sandpiper *C fuscicollis* or Baird's Sandpiper *C bairdii*. No other *Calidris* sandpiper shows this character, except perhaps in active wing moult when tertials can be missing or still growing. The bill seems quite stubby and slightly swollen at the tip which is right for White-rumped but wrong for Baird's which has a rather fine-tipped bill. Now what can be made up from the plumage? Perhaps the choice between White-rumped Sandpiper or Baird's Sandpiper could be settled instantly by flushing the bird so the rump and uppertail-coverts could be seen, but who would lower himself to such a selfish unsporty act? It would be against our code of conduct and unnecessary too because there are more features to be seen. With some patience, our wader will probably reveal its uppertail-coverts anyhow when it is in the right posture. It should be noted that the white of the 'rump' is limited to the uppertail-coverts in White-rumped, unlike the real white rump and uppertail-coverts of Curlew Sandpiper *C ferruginea*. Baird's has dark-centred rump and uppertail-coverts.

Upperparts and wings of our wader do not look neat and tidy like in a juvenile bird, but rather worn and messy like in an adult in body moult after the breeding season. The long scapulars confirm the bird is in adult plumage and a few freshly moulted winter feathers can be seen among the scapulars. The rather clear supercilium and distinct spots on the breast, extending to the flank, support the identification of White-rumped Sandpiper in adult summer plumage which in fact it was. The bird was photographed by Arnoud van den Berg in September 1986 at Lake Cayuga, New York, USA.

Tom M van der Have, Furkabaan 674, 3524 ZK Utrecht

Mystery photograph 28. Solution in next issue.

mededelingen

Witbuikrotganzen in Deltagebied in winter van 1986/87 De Witbuikrotganzen *Branta bernicla hrota* die in Nederland worden gezien zijn afkomstig uit de Spitsbergen/Franz-Jozefland-populatie. Deze populatie bestaat momenteel uit c 3000 exemplaren (Madsen 1984). Gewoonlijk overwinteren deze vogels in Northumberland, Groot-Brittannië, en langs de noordwestkust van Denemarken. Tijdens strenge vorst in deze gebieden trekken de vogels verder naar het zuiden en worden dan ook regelmatig in Nederland gezien. De laatste 10

jaar zijn er meerdere invasies van Witbuikrotganzen in Nederland geweest (Lambeek 1981, van den Berg 1984, 1986). Sedert de winter van 1978/79 zijn ze jaarlijks in het Deltagebied gezien. Gedurende de winter van 1986/87 heb ik getracht zo veel mogelijk waarnemingen uit dit gebied te verzamelen. Deze kwamen voornamelijk voort uit wekelijkse tellingen op Schouwen Z en Goeree Zh.

Op Goeree-Overflakkee Zh werden Witbuikrotganzen alleen gezien bij Oud-dorp (Kwade Hoek) en Goedereede (Oude Oostdijkpolder). Op 20 december werden de eerste gemeld: twee adulten en vier juvenielen. Ze bleven tot ten minste 27 december. Daarna duurde het tot 18 januari voor er weer (vier) Witbuiken werden gezien. Vanaf 31 januari nam het aantal geleidelijk toe van 21 tot 81 exemplaren op 11 maart. Op 21 maart waren er nog acht en een week later waren ze allemaal verdwenen.

Op Schouwen-Duiveland Z werden de eerste Witbuikrotganzen gezien op 21 december bij Oosterland; het betrof een familie met drie juvenielen. Vanaf 28 december nam het aantal toe en op 31 januari werd een maximum van 39 bereikt. Daarna nam het aantal snel af tot één of twee exemplaren die nog een maand of langer bleven. De laatste melding van een Witbuik kwam op 19 april. Een groep van 20 adulten die op 11 januari op de Brouwersdam Zh verbleef werd de rest van de maand bij Renesse op Schouwen gezien. Half februari dook op Goeree een groep Witbuiken van dezelfde grootte en samenstelling op;

FIGUUR 1 Witbuikrotganzen *Branta bernicla hrota* in Deltagebied in winter van 1986/87.

FIGUUR 2 Aantalsverloop Witbuikrotganzen *Branta bernicla hrota* in Deltagebiet in winter van 1986/87, onderverdeeld in Goeree (boven), Schouwen (midden) en overig Deltagebiet (onder).

vrijwel zeker die van Renesse. De vogels die op 31 januari in de Prunjepolder op Schouwen verbleven verplaatsten zich eveneens naar Goeree. Ze vormden daar samen met die van Renesse rond half februari een groep van 45 exemplaren. Een groep van 14 die op 6 maart bij Scharendijke verscheen kwam waarschijnlijk met gewone Rotganzen *B b bernicla* mee van Goeree. Rotganzen vliegen vaak van Scharendijke naar Goeree en omgekeerd, hetgeen door kleurringwaarnemingen is bevestigd.

Bij Westkapelle op Walcheren Z werd de eerste Witbuikrotgans gezien op 12 januari, spoedig gevolgd door een familie met drie juvenielen. Tot 7 februari volgde een geleidelijke toename tot een maximum van 15 exemplaren. Daarna nam het aantal af tot zes, waaronder drie juvenielen, die tot 14 maart bleven. Op 16 maart werd nog een Witbuik gezien bij Vrouwenpolder.

Het voorkomen in Zeeuws-Vlaanderen Z bleef beperkt tot de kuststrook tussen Cadzand en Breskens. Van midden januari tot begin februari werden hier meerdere Witbuikrotganzen gezien met een maximum van 18 exemplaren.

Figuur 1 toont de locaties van de waarnemingen. Figuur 2 toont het aantalsverloop in het totale Deltagebiet. Na een min of meer geleidelijke toename vanaf eind december werd op 11 maart het maximum van 96 vogels

bereikt hetgeen drie procent van de totale populatie bedraagt. Hierna vond een snelle afname plaats. Uit april zijn er slechts twee waarnemingen.

Getracht werd zoveel mogelijk onderscheid te maken tussen juveniele en adulte Witbuikrotganzen. Op 579 bekeken ganzen leverde dit 66 juvenielen op. Dit komt neer op een aandeel van 11.4 % juvenielen hetgeen een aanzienlijk hoger broedsucces zou betekenen dan bij de gewone Rotganzen in hetzelfde jaar (< 1 %). De juvenielen waren echter niet homogeen verdeeld over de groepen waardoor dubbeltellingen het percentage kunnen hebben beïnvloed. Bovendien zijn de Witbuiken uit het Deltagebied mogelijk niet representatief voor de totale populatie.

Grotere groepen Witbuikrotganzen, zoals die op Goeree en bij de Brouwersdam, zaten altijd gescheiden van gewone Rotganzen. Kleinere groepen en enkelingen hadden zich veelal wel bij hun donkerder soortgenoten aangesloten. Op Schouwen-Duiveland en Goeree werden de Witbuiken vooral op grasland gezien, op Walcheren en in Zeeuws-Vlaanderen meestal op plekken wier langs de kust.

In een groep Witbuikrotganzen op Goeree bevond zich een exemplaar met een rode kleuring. Het bleek een mannetje te zijn dat op 14 mei 1979 was geringsd bij Torsminde, Ringkøbing, Denemarken, samen met 64 andere Witbuiken (J Madsen *in litt*). Er is ten minste één eerdere waarneming van een uit die groep afkomstige vogel in Nederland: op 31 januari 1982 bij Camperduin Nh (van den Berg 1984).

Hierbij dank ik de Vogelwerkgroep Schouwen-Duiveland, Vogelwerkgroep Walcheren, KNNV Zuid-Beveland en natuurvereniging 't Duumpje voor het verstrekken van gegevens. Karel Mauer verzorgde de figuren. Alle gevallen zijn opgenomen in het archief van de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna.

summary

PALE-BELLIED BRENT GEESSE IN DELTA AREA IN WINTER OF 1986/87 A survey is given of the occurrence of Pale-bellied Brent Goose *Branta bernicla hrota* in the Delta area, Zuidholland and Zeeland, in the winter of 1986/87. The first geese arrived by the end of December and a maximum of 96 birds was counted on 11 March. An estimated 11.4 % of all birds were juveniles. One colour-ringed goose was seen, which had been ringed in Denmark in May 1979. Figures 1-2 summarize the occurrence in place and time.

verwijzingen

- van den Berg, A B 1984. Invasie van de Witbuikrotgans *Branta bernicla hrota* in de winter van 1981/82. *Limosa* 57: 129-132.
- van den Berg, A B 1986. Invasie van Witbuikrotgans in januari-maart 1985. *Dutch Birding* 8: 59-60.
- Lambeck, R H D 1981. Witbuikrotganzen *Branta bernicla hrota* in het Deltagebied tijdens de winter 1978/79. *Limosa* 54: 47-51.
- Madsen, J 1984. Status of the Svalbard population of Light-bellied Brent Geese *Branta bernicla hrota* wintering in Denmark 1980-1983. *Nor Polarinst Skr* 181: 119-124.

Griffon Vulture in northwestern Europe in June-November 1986 During June-November 1986, records of an immature Griffon Vulture *Gyps fulvus* occurred in Finland on 22, 23 and 29 June, 21 July and 26 August (Hario *et al* 1987), in Sweden from 24 to 26 September (Hirschfeld 1987), in Denmark on 2, 10 and 11 October (Klaus Malling Olsen *in litt*) and in Belgium from 23 October to 2 November (*Dutch Birding* 9: 38, 1987). The chronological and geographical order suggests that these records refer to a southward-moving individual. The suggestion that only a single vulture was involved, is further supported by a comparison of photographs taken in Finland, Sweden and Belgium (included in the references). These pictures all show a Griffon Vulture with all remiges and rectrices of the same generation, indicating a second-year bird which had not yet started its first wing and tail moult. The bird is generally believed to be of wild origin (cf Hario *et al*, Hirschfeld).

references

- Hario, M, Numminen, T & Yrjölä 1987. Rariteettikomitean hyväksymät vuoden 1986 harvinaisuushavainnot. *Lintumies* 22: 195-206.
Hirschfeld, E 1987. Sällsynta fåglar i Sverige - rapport från SOF:s raritetskommitté. *Vår Fågelvärld* 46: 441-456.

Gerald J Oreel, Postbus 51273, 1007 EG Amsterdam

Krombekstrandloper met half afgebroken snavel Van 29 oktober tot en met 5 november 1987 verbleef in de Putten bij Camperduin Nh een juveniele Krombekstrandloper *Calidris ferruginea* met een voor de helft afgebroken snavel. De vogel werd aanvankelijk gedetermineerd als Bonapartes Strandloper *C fuscicollis* op grond van de korte snavel en de witte stuit. Vanwege de grote zeldzaamheid van de Bonapartes Strandloper in Nederland kwamen enkele 100-en belangstellenden kijken. Bij sommigen rees dadelijk twijfel omtrent de determinatie vanwege formaat en bouw van de vogel. Volgens de literatuur moet een Bonapartes even groot zijn als of iets kleiner dan een Bonte Strandloper *C alpina* en door lange vleugels en korte poten een langgerekte indruk maken. De Camperduinse vogel was echter duidelijk groter dan de Bonte Strandlopers die hem soms omringden, had een vrij ranke hals, stond hoog op de poten en de vleugelpunten staken niet voorbij de staart. Ook ontbrak de geelachtige basis aan de ondersnavel die de Bonapartes gewoonlijk toont. Toch werd bijna een week lang de Krombekstrandloper bij Camperduin algemeen aangezien voor een Bonapartes Strandloper. De korte rechte snavel leek beslist een Krombek uit te sluiten en het idee van een afgebroken snavel sloeg niet aan - een dergelijk toeval leek immers zeldzamer dan een echte Bonapartes! De snavel bleek echter wel degelijk te zijn gebroken hoewel dat door de beweeglijkheid van de vogel moeilijk was te zien. De tong hing af en toe een eind uit de snavel. Dat de basale helft van de snavel van een Krombek kaarsrecht is, was voor velen eveneens een verrassing.

60 Krombekstrandloper *Calidris ferruginea* met half afgebroken snavel, Camperduin, Noordholland, oktober 1987 (René Pop) 61 Krombekstrandloper met half afgebroken snavel, Camperduin, Noordholland, november 1987 (Peter de Knijff)

Aan het verenkleed werden de volgende duidelijke verschillen met de Bonapartes Strandloper geconstateerd. Schouder en dekveren waren vrij licht met een donker ankervormig patroon gevormd door een donkere schachtstreep en subterminale vlek; die van Bonapartes missen dit anker en hebben een geheel donker centrum. Voorts heeft de bovenste rij schouderveren van de Bonapartes een nogal brede lichte rand die samen een vrij duidelijke 'snipstreep' vormen hetgeen bij de Krombek ontbreekt. Zowel stuit- als bovenstaartdekveren waren zuiver wit; een Bonapartes heeft alleen witte bovenstaartdekveren. Bij de Bonapartes zijn de zwarte middelste twee staartpennen iets verlengd en steken duidelijk af tegen de overige pennen die grijs zijn; bij de Krombek steken de middelste staartpennen niet uit en zijn alle pennen vrijwel even grijs. Een normale Krombekstrandloper loopt meestal vrij rustig en zoekt zijn voedsel veelal op de tast met karakteristieke ja-knikkende bewegingen. De Camperduinse Krombek liep daarentegen over het algemeen snel, onderwijl met vlotte pikbewegingen kennelijk zichtbare prooien bemachtigend; mogelijk een aanpassing aan zijn beschadigde snavel. Hij foerageerde daarmee vrij succesvol. Tevens defaeceerde hij opvallend vaak.

Indien de vogel na 29 oktober niet meer zou zijn gezien, zou hij vrijwel zeker zijn aanvaard als Bonapartes Strandloper. De waarneming laat zien hoe waardevol, ook bij een ogenschijnlijk 'zeker' en eenvoudig geval, een gedetailleerde beschrijving kan zijn.

summary

CURLEW SANDPIPER WITH HALF-BROKEN BILL From 29 October to 5 November 1987, a juvenile Curlew Sandpiper *Calidris ferruginea* with a broken bill was observed near Camperduin, Noordholland. Only the straight basal half of the bill was left. Initially, the bird was identified as White-rumped Sandpiper *C fuscicollis* and it took almost a week before it was generally realized to be a Curlew Sandpiper. Apart from differences in size and structure, the following plumage differences with juvenile White-rumped could be noticed: scapulars and coverts rather pale with dark anchor-shaped markings (in White-rumped, centre all dark and with noticeable scapular-V), rectrices appearing equally long and uniformly greyish (in White-rumped, blackish central pair elongated and contrasting with otherwise grey tail), white rump and uppertail-coverts (only white uppertail-coverts in White-rumped).

Max Berlijn, van Bleiswijkstraat 218, 2582 LJ 's-Gravenhage
Jaap J D Eerdmans, Rooseveltlaan 13, 3844 AH Harderwijk

Aberrant White Wagtail resembling Citrine Wagtail On 19 September 1987, when photographing birds from a hide near Oosterland, Zeeland, Henk Harmsen discovered an aberrant wagtail *Motacilla* associated with a flock of one adult and four juvenile White Wagtails *M alba*. The bird was feeding along the edge of a small creek at distances down to 20 m. General shape and size

62 White Wagtail *Motacilla alba* resembling Citrine Wagtail *M citreola*, Oosterland, Zeeland, September 1987 (Henk H Harmsen)

resembled those of the White Wagtails but the head pattern was strikingly different. The whole head was bright yellow with some greyish flecks, especially in front of the eye and on the nape. The bill was pale. The upperparts were dark grey with two pale greyish wing-bars and greyish-white tertial edgings; the underparts were pale grey with a blackish-grey V-shaped breast band. The legs were dark.

From behind, the bird closely resembled a Citrine Wagtail *M citreola* but this species shows, apart from longer legs, more conspicuous white wing bars, and in adult plumage at least yellowish underparts. Moreover, Citrine does not show a solid blackish breast band. The pale grey underparts and the pattern on the greater coverts fit well with an adult White Wagtail. The possibility of a hybrid Citrine x White Wagtail seems unlikely since all *Motacilla* species show a dark bill, so a hybrid would be expected to show a dark bill as well. It is, therefore, concluded that the bird was an adult White Wagtail with an aberrantly coloured head and bill. Observers confronted with a yellow-headed wagtail with grey upperparts should keep this possibility in mind before identifying it as a Citrine Wagtail.

Henk H Harmsen, Sportlaan 66, 2566 LC 's-Gravenhage
Hans Schekkerman, Mr Ludwigstraat 1, 1901 PS Castricum

Citrine Wagtail on Mallorca in April 1987 On 14 April 1987, Mallorca, Spain, I was told that a male Citrine Wagtail *Motacilla citreola* in summer plumage had been seen on a small marsh in Puerto Pollensa. I visited the site but the bird was not there. On 16 April, I was informed that the wagtail was still present, went to the place and saw the bird very well at close range for 30 minutes. The next day, I saw the bird again. It was also reported on 18 April. During its stay photographs were taken. The following is a summary of my notes taken in the field.

General shape and actions much like accompanying White Wagtail *M alba* or Yellow Wagtail *M flava*. Head plain bright yellow; nape black, extending onto side of breast as grey smudge. Upperparts grey, darker than White Wagtail *M a alba*. Underparts plain bright yellow with grey flank and white undertail-coverts. Wing basically blackish; tertials broadly white-fringed; broad white tips to greater and median coverts forming two bold wing-bars; greater coverts also rather broadly fringed with white, so that when wing tightly closed greater coverts formed almost solid square block of white. Tail black with white outer feathers. Bill and leg black. Voice similar to Yellow Wagtail, perhaps harder and thinner, a single or double *tsssp* (versus *tsew* of Yellow Wagtail).

63 Citrine Wagtail *Motacilla citreola*, Mallorca, Spain, April 1987 (W H Truckle)

All of the c 250 birdwatchers who saw the bird agreed that it was an obvious and striking example of a male Citrine Wagtail in summer plumage. This was the first record of the species for Spain (Eduardo de Juana *in litt*).

Peter J Grant, 14 Heathfield Road, Ashford, Kent TN24 8QD, UK

Citrine Wagtail in Greece in April 1987 On 15 April 1987, Vassilis Goutner, Peter Meininger and Pim de Nobel were counting waterbirds in the wetlands west of Porto Lagos, Thrace, northeastern Greece. At 9:00, soon after the morning count commenced, PM heard an unfamiliar call of a flying wagtail. The bird landed in the saltmarsh vegetation along Lake Lafri. It was relocated and identified as a male Citrine Wagtail *Motacilla citreola* in summer plumage. It was observed for c 10 minutes at a distance of up to 20 m, using both 10 x 40 binoculars and 30 x 70 telescope. The Citrine Wagtail could be compared with several nearby Yellow Wagtails *M flava feldegg*. The following brief description was made.

Appeared slightly larger than Yellow Wagtail, with seemingly longer tail; also more undulating flight. Head bright yellow. Hindneck and mantle dark grey. Underparts bright yellow. Primaries and coverts edged

white (appeared as wing-bar in flight). Tail dark grey, outer rectrix white. Single explosive call note *stritt* resembling one of flight songs of Fan-tailed Warbler *Cisticola juncidis*.

The only previously published record of Citrine Wagtail for Greece was of a male observed at Keramoti, Nestos Delta, on 29 April 1978 (Inskipp 1979).

reference

Inskipp, T 1979. Recent west Palearctic records of Citrine Wagtail. *Br Birds* 72: 44.

Peter L Meininger, Belfort 7, 4336 JK Middelburg

Veldrietzanger op Vlieland in september 1986 Op 26 september 1986 werd in de Kroonspolders op Vlieland Fr een Veldrietzanger *Acrocephalus agricola* gevangen. De vogel werd om 10:30 in een mistnet aangetroffen. Hij werd geringd (Arhem A844608), beschreven, gefotografeerd en om 11:00 weer losgelaten.

BOUW P3 en p4 met duidelijk versmalde buitenvlag (handpennen van buiten naar binnen genummerd). Onder andere p2 en p3 met versmalde binnenvlag. 12 staartpennen. VERENKLEED Lichter gekleurd dan Bosrietzanger *A palustris* en Kleine Karekiet *A scirpaceus*. Opvallende beige wenkbrauwstreep tot ver achter oog. Bovendelen bruin, lichter dan Bosrietzanger. Onderzijde lichter, bij keel witter wordend.

NAAKTE DELEN Iris bruin. Bovensnavel bruin,

aan punt lichter, ondersnavel vleeskleurig. Tong met vage vlekken. Poot vleeskleurig tot lichtbruin.

BIOMETRIE Totale lengte 125 mm. Vleugellengte 59 mm; p1 3 mm langer dan langste handdekveer; versmalling binnenvlag p2 12 mm, p3 10 mm; versmalling buitenvlag p3 19 mm, p4 11 mm. Snavellengte tot bevedering 10 mm, tot schedelbasis 13 mm. Tarsus 25 mm.

SLEET Staartpennen rafelig.

De Veldrietzanger werd gedetermineerd aan de hand van de versmallingen aan de handpennen, de vleugel- en snavellengte en de duidelijke wenkbrauwstreep (cf Svensson 1984). Het geval is door de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna aanvaard en betreft het vierde voor Nederland. Alle vorige gevallen waren ook vangsten: 2 oktober 1971 Laaxum Fr, 23 oktober 1982 Makkum Fr en 13 oktober 1984 Makkum.

summary

PADDYFIELD WARBLER ON VLIELAND IN SEPTEMBER 1986 On 26 September 1986 a Paddyfield Warbler *Acrocephalus agricola* was trapped, ringed, photographed and released on Vlieland, Friesland. A short description is given. It was the fourth record of Paddyfield Warbler for the Netherlands.

verwijzing

Svensson, L 1984. *Identification guide to European passerines*. Derde druk. Stockholm.

K Terpstra, Stenenkomweg 7, 8162 NT Epe

Invasie van Notekraker in Nederland in 1985-86 Na een verzoek in *Dutch Birding* ontving ik een aantal waarnemingen van Notekrakers *Nucifraga caryocatactes* uit het najaar van 1985 en de eerste helft van 1986. Nadat in de BRD en de DDR vanaf eind augustus en begin september 1985 langsvliegende Notekrakers waren gemeld (Peter Barthel *in litt*), kwamen de eerste meldingen in Nederland een maand later, op 30 september te Stedum Gr en op 12 oktober twee langsvliegende vogels te Geleen L. Daarna waren er tot en met november dagelijks waarnemingen van langsvliegende of pleisterende vogels in alle delen van het land.

De halfmaandelijks verdeling van de gevallen over de periode september-december 1985 (inclusief die vermeld in *Limosa* 60: 28, 1987) is weergegeven in figuur 1. Uit de eerste drie maanden van 1986 ontving ik acht gevallen. De laatste melding was in juni te Eelde Gr.

Bijna 90% van de meer dan 150 gevallen betrof solitaire Notekrakers. De overige hadden betrekking op twee tot vier vogels. Het grootste aantal bijeen

64 Notekraker *Nucifraga caryocatactes*, Katwijk, Zuidholland, november 1985 (René Pop)

FIGUUR 1 Halfmaandelijke verdeling van gevallen van Notekraker *Nucifraga caryocatactes* in Nederland in najaar van 1985.

was negen op 10 november te Ermelo Gld. Vergeleken met de invasies van Notekrakers in 1968-69 en 1977-78 moet die van 1985-86 als klein worden beschouwd. Alle toegezonden gevallen zijn opgenomen in het archief van de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna.

Hierbij wil ik de volgende personen danken voor het insturen van waarnemingen: Theo Bakker, Peter Barthel, Pim Bauwens, Roelof de Beer, Peter Braam, R Brennecke, Rob ter Ellen, Hans van Gasteren, Evert van Huijssteeden, Jan de Jong, Siep Luinenburg, Pim de Nobel, René van Rossum, Hans Russer, Ran Schols, Paul Schrijvershof, Raymond van Splunder, A Steenvoorden, Laurens Steijn, Henny van Vilsteren en Jaco Walhout. Karel Mauer verzorgde de figuur.

summary

INFLUX OF NUTCRACKER IN THE NETHERLANDS IN 1985-86 In the autumn of 1985, a small influx of Nutcrackers *Nucifraga caryocatactes* occurred in the Netherlands. After an early record on 30 September, the first of 86 October-records was on 12 October. After a peak in the second half of October, numbers gradually decreased until December (figure 1). A few birds remained during the first months of 1986; the last was seen in June. A total of more than 150 birds was recorded. Nearly 90% of the records involved single birds. The largest flock observed numbered nine.

brieven

Herkenning van onvolwassen mannetje Witkopeend Mannetjes Witkopeenden *Oxyura leucocephala* hebben in het eerste zomerkleed een geheel zwarte kop of een zwarte kop met een of twee witte vlekken rond het oog (Torres & Ayala 1986). Naarmate ze ouder worden, verschijnt op de oorstreek meer wit. Een deel van de onvolwassen mannetjes heeft een brede zwarte kruin. Ze kunnen hierdoor met een mannetje Rosse Stekelstaart *O jamaicensis* worden verward.

65 Witkopeend *Oxyura leucocephala*, mannetje in onvolwassen kleed, Turkije, mei 1987 (Arnoud B van den Berg)

Tot voor kort werden zwartkoppige Witkopeenden als uitzonderingen beschouwd (cf Cramp & Simmons 1977). Zelfs in de broedgebieden worden vogels met de door Torres & Ayala beschreven koppatronen weinig gezien. Een mogelijke verklaring hiervoor zou een laag broedsucces kunnen zijn.

summary

IDENTIFICATION OF IMMATURE MALE WHITE-HEADED DUCK It is stressed that immature male White-headed Duck *Oxyura leucocephala* showing a broad black crown may resemble adult male Ruddy Duck *O jamaicensis*. In White-headed, the normal sequence is of black-headed first-summer males sometimes showing white spots around the eye to older males showing a Ruddy Duck-like facial pattern to the typical white head of adult males. This sequence has only recently been described.

verwijzingen

Cramp, S & Simmons, K E L 1977. *The birds of the western Palearctic* 1. Oxford.
Torres, J A & Ayala, J M 1986. Variation du dessin céphalique des mâles de l'Erimature à tête blanche *Oxyura leucocephala*. *Alauda* 54: 197-206.

Klaas J Eigenhuis, Seringenstraat 6, 1431 BJ Aalsmeer

66 Giervalken *Falco rusticolus*, IJsland, juni 1981 (Karel Beijlevelt)

Giervalk In een opsomming van de hem bekende roofvogels noemt Linnaeus (*Systema Naturae*, 10e druk, 1758) als vijfde in het geslacht *Falco*: '*rusticolus* (= op het boerenland levend) - washuid, oogleden en poten geel, lichaam grijs met witte golflijntjes, hals wit. Bewoont Zweden'; en als 22e: '*gyrfalco* (= heilige valk) - washuid donkerblauw, poten geel, lichaam donkerbruin, onderzijde met grijze banden, zijkant van de staart wit. Bewoont Europa'. In Linnaeus' bonte lijst van juvenielen en adulten door elkaar is de enige omschrijving die op de algemeen voorkomende Slechtvalk *F peregrinus* past (eens was de soort 'slecht' = gewoon) die onder *rusticolus*. Een vreemde zaak derhalve dat het juist de Giervalk is die nu de officiële naam '*Falco rusticolus* Linnaeus 1758' draagt en niet de Slechtvalk.

Kleinschmidt (*Berajah*: 1-8, platen 1-8, 1923-37) kwam op grond van zijn jarenlange studie aan valken tot de conclusie dat alle 'Jachtvalken *Falco hierofalco*' één soort uitmaakten waarbinnen grote kleurvariaties in het enorme verspreidingsgebied mogelijk waren. In Kleinschmidts visie behoorde *F h gyrfalco* tot

dezelfde soort als onder andere Lannervalk *F h biarmicus*, Altaivalk *F h altaicus*, Laggarvalk *F h jugger* en Prairievalk *F h mexicanus*. Voor waarnemers in Mid-den-Europa een nuttige zaak dit te bedenken als zij een Giervalk claimen. Evenals de adulte vogels kunnen ook de jongen erg variabel zijn. Door *F rusticolus* als monotypische soort af te splitsen van de overige Jachtvalken is nog steeds niet bereikt dat er qua kleur een grotere uniformiteit is ontstaan dan daarvoor. Zo komt in het noorden van Groenland de witte vorm, in noordelijk Canada en Alaska de donkere vorm en op IJsland de grijze vorm het meest frequent voor, terwijl zelfs binnen deze vormen nog grote verschillen bestaan zoals op de foto is te zien. Hoewel Vaurie (*Am Mus Novit* 2038: 1-24, 1961) beweerde dat alle vormen overal, zij het met verschillende frequenties, voorkomen, schijnt de witte vorm in Fenno-Scandinavië als broedvogel toch onbekend te zijn.

Gelukkig maar dat de Giervalk in zijn nog tamelijk ongerepte broedgebied niet de bedreiging door landbouwgif heeft behoeven te doorstaan zoals de Slechtvalk. Het zou voor deze soort, die altijd al schaars is geweest, de genadeklap hebben betekend. KLAAS J EIGENHUIS

aankondigingen

Deutsche Ornithologen-Gesellschaft From 25 September to 1 October 1988, the 100th anniversary of the 'Deutsche Ornithologen-Gesellschaft' will take place at Bonn, FRG. There will be excursions on 2 and 3 October and a members' meeting on 30 September. Lectures will be given in plenary sessions, and in a number of three-hour symposia which will run in parallel. Each symposium will include up to six papers. Under the general topics, behavioural ecology, systematics and zoogeography, the following items are planned: annual periodicity and hormonal control; bioacoustics; ecology of birds of prey; ecology of seabirds; energy budgeting and thermoregulation; functional anatomy; nature conservation, especially of endangered species; orientation and navigation; paleontology; problems in speciation of tropical species; and telemetry. For further information, please contact Goetz Rheinwald (Ornithologische Abteilung, Zoologisches Forschungsinstitut und Museum Alexander Koenig, Adenauerallee 150-164, 5300 Bonn 1, FRG).

International Neotropical Bird Society During the 3rd Neotropical Ornithology Congress, held at Cali, Columbia, from 30 November to 4 December 1987, a formal step was made towards establishing an 'International Neotropical Bird Society', with its own journal, *Ornitologia Neotropical*. The first issue is planned for the end of 1989. Papers are welcomed in English, Portuguese and Spanish. The following editors have been appointed: Humberto Alvarez-López (Columbia), Alexander Cruz (USA), Raymond McNeil (Canada), David Oren (Brazil), Mario Ramos (Mexico), Karl Schuchmann (FRG), Gary Stiles (Costa Rica) and François Vuilleumier (USA). All persons interested in joining the society should contact Karl Schuchmann (Ornithologische Abteilung, Zoologisches Forschungsinstitut und Museum Alexander Koenig, Adenauerallee 150-164, 5300 Bonn 1, FRG). Non-European residents may contact Mario Ramos (INIREB, Apartado Postal 219, San Cristobal de las Casas, Chiapas 29299, Mexico).

recensies

SOVON 1987. *Atlas van de Nederlandse vogels*. Samenwerkende Organisaties Vogelonderzoek Nederland (De Wijlerberg, Postbus 81, 6573 ZH Beek). 595 pp. ISBN 90-72121-01-5. f 69,50.

Het boek bevat de resultaten van een onderzoek naar de verspreiding van vogels in Nederland uitgevoerd van oktober 1978 tot en met september 1983. Het veldwerk werd verricht in atlasblokken van 5 x 5 km. De organisatie van het project beruiste bij de Samenwerkende Organisaties Vogelonderzoek Nederland SOVON. Het Centraal Bureau voor de Statistiek verzorgde de geautomatiseerde verwerking van de vier miljoen gegevens die het resultaat waren van een unieke samenwerking tussen 1000-en vogelaars en (semi)professionele ornithologen. De zes man sterke redactie heeft er vier jaar voor nodig gehad om tot deze lijvige atlas te komen. Lettertype, gebruik van (blauwe) steunkleur en lay-out dragen bij tot de aantrekkelijkheid. Dat geldt ook voor de (onderling kwalitatief sterk verschillende) tekeningen waarvan de vlotte rake stijl van F van Binsbergen bij recensent de meeste bekoring ondervindt. Het grootste deel van de atlas wordt uiteraard in beslag genomen door verspreidingskaarten. Bij de meeste vogelsoorten zijn 12 kaarten opgenomen; een voor elke maand. Hierdoor krijgt de gebruiker in een oogopslag een beeld van (de dynamiek van) de verspreiding van een bepaalde soort in Nederland. Het voorkomen per blok wordt aangegeven met een stip van variabele grootte of een kruisje. Het vergt enig speurwerk en doorzettingsvermogen om de betekenis van deze symbolen te achterhalen. Ook de symbolen F en G met de bijbehorende open of gesloten rondjes geven hun betekenis niet eenvoudig prijs. Voor weergave van de verschillen per jaar zijn bij de meeste soorten staafdiagrammen opgenomen die per maand het voorkomen gedurende 1978-83 tonen. Voorts wordt elke soort besproken.

De inleidende hoofdstukken gaan over diverse facetten van het onderzoek, over het gebruik van de atlas en over het weer gedurende de periode van het onderzoek. Ook is er een aardig hoofdstuk van algemene aard over 'vogels en hun patronen'. De *hoofddoelstelling* van het atlasproject was het produceren van maandelijks verspreidingskaarten op basis van af- en aanwezigheid en op basis van het al dan niet gebruik maken van het terrein. Als *nevendoeelstelling* vormen de aantalsschattingen een belangrijke pilaar in het atlasbouwwerk. Wat opvalt is dat de auteurs in de inleidende hoofdstukken gemiddeld eenmaal per bladzijde afdingen op de betrouwbaarheid van de gegevens en waarschuwen voor foute interpretaties en risico's die men loopt bij het vergelijken van gegevens. Minstens evenveel aandacht wordt besteed aan het aanvoeren van verzachtende omstandigheden: de wispelturigheid van het voorwerp van onderzoek, waarnemers vertoonden een toch wat hinderlijke variatie in ervaring en beschikbare tijd, en niet te beïnvloeden factoren zoals het weer en geografische ligging van de blokken.

Het zijn vooral de aantalsschattingen en de weergave ervan in de kaarten die maken dat het gehele resultaat van de atlas twijfelachtig is geworden. Zo wordt gezegd dat de aantallen in de blokken niet vergeleken mogen worden omdat de aantallen niet gestandaardiseerd zijn verzameld. Ook zijn de Zuidwest-Veluwe, Drenthe en gebieden waar de ornithologische medewerker van SOVON is geweest in vergelijking met overige gebieden rijkelijk van stippen voorzien. Bovendien geeft men aan dat de kaarten per maand een overdadig beeld geven omdat ze een cumulatie zijn van de vijf maanden uit de onderzoeksperiode; ze zijn niet representatief voor de 'normale' verspreiding. Maar wat heeft men aan een atlas waarin gesteld wordt dat de kaarten niet representatief zijn?

Het had van wijsheid getuigd als de organisatoren zich hadden beperkt tot de hoofddoelstelling. Nu hebben zij in hun voortdurende afweging tussen wenselijkheid en realiteit de betrouwbaarheid ondergeschikt gemaakt aan hun streven naar volledigheid. Men kwam moeilijkheden tegen waarop men geen adequater antwoord bleek te hebben dan het doen van onverantwoorde concessies aan de werkelijke stand van zaken.

Tegen deze achtergrond is het onbegrijpelijk dat waar wel betrouwbaarheid te verkrijgen was, namelijk de gegevens van de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna CDNA, men heeft gemeend te moeten kiezen voor twijfel. De atlas bevat enerzijds vele niet door de CDNA aanvaarde gevallen van zeldzame vogels, anderzijds zijn diverse wel aanvaarde gevallen niet opgenomen. Het gaat hier om een aanzienlijk aantal gevallen, in tegenstelling tot de 'enkele gevallen' zoals in de atlas wordt gesteld. De volgende voorbeelden zijn illustratief: de binnenlandwaarneming van het Stormvogeltje *Hydrobates pelagicus* (goed voor vier stippen) is niet aanvaard. In de onderzoeksperiode zijn door de CDNA twee gevallen van de Steenarend *Aquila chrysaetos* aanvaard maar de atlas tovert er nog zeven uit de hoed. De 'Sneeuwuil *Nyctea scandiaca*-psychose' van de wat koud en wit uitgevallen winter van 1978/79 leeft in de atlas voort met het Zuidwest-Veluwe geval. Ook voor Bergfluit *Phylloscopus bonelli*, Taigaboomkruiper *Certhia familiaris*, Witbandkruisbek *Loxia leucoptera* en wel meer soorten moet men kennelijk op de Zuidwest-Veluwe zijn. Enige ordentelijke documentatie ontbreekt en er is geen enkel geval hard gemaakt. Onder de vele stippen van Klein Waterhoen *Porzana parva* en Kleinst Waterhoen *P pusilla* zijn er slechts enkele die op een aanvaarde waarneming betrekking hebben. De mededeling dat het aantal waarnemingen van Klein Waterhoen 'per jaar maximaal 15' bedroeg en dat ze in bepaalde gebieden 'min of meer regelmatig' werden waargenomen, is een farce. Er zijn bandopnamen van slechts twee gevallen uit de atlasperiode (beide Harderbroek Fl) ondanks de mededeling dat 'veel waarnemingen afkomstig zijn van mensen die 's nachts met een recorder naar rallen gezocht hebben'. De verschillen tussen de gegevens van CDNA en SOVON zijn, in tegenstelling tot hetgeen in de atlas wordt beweerd, niet of onduidelijk aangegeven. Dat dit bewust niet is gebeurd blijkt bijvoorbeeld uit het feit dat in de door recensent geleverde soortteksten alle passages waarin de verschillen worden genoemd, door de redactie zijn geschrapt. Deze handelwijze is des te merkwaardiger wanneer men bedenkt dat een SOVON-afgevaardigde gedurende 1979-84 in de CDNA zitting had om voor behandeling van de SOVON-gevallen zorg te dragen (en dat dit de hele periode gebeurde tot tevredenheid van beide partijen). Bovendien had de CDNA ook de in die tijd, op uitnodiging van SOVON, een plaats in het algemeen bestuur van SOVON. De atlasredactie heeft zich hieraan echter niets gelegen laten liggen en heeft op eigen houtje alle zeldzaamheden 'beoordeeld'. Wie precies bij deze beoordeling betrokken waren is niet duidelijk, evenmin welke gevallen er wel en welke er niet zijn doorgelaten. Het verschil in inzicht met de CDNA wordt in de atlas gesimplificeerd tot de opmerking dat 'soms veldervaring en betrouwbaarheid van de waarnemer aanleiding was onvoldoende gedocumenteerde gevallen' toch op te nemen. Alsof de CDNA naam en faam van de waarnemer niet bij de beoordeling zou betrekken. Voor de CDNA moet echter uiteindelijk de geleverde documentatie de doorslag geven en niet of Pietje vindt dat Jantje zijn vogeltjes wel kent. Dan is het meetinstrument dat SOVON wil zijn natte vingerwerk.

Recensent heeft met spanning uitgekeken naar het verschijnen van de SOVON-atlas. De spanning is weg. Wat ervoor in de plaats is gekomen is een gevoel van onbehagen. Onbehagen over het feit dat SOVON heeft gekozen voor kwantiteit boven kwaliteit. Onbehagen over het gegeven dat SOVON volledigheid heeft verward met veelheid. Onbehagen ook over de omstandigheid dat daar waar helderheid en betrouwbaarheid hadden kunnen zijn verwarring en twijfel zegevierden. De nevendoelestelling is een niet-gefundeerde pilaar gebleken waardoor de SOVON-atlas een wankel bouwwerk is geworden. EDWARD J VAN IJZENDOORN

PETER LACK 1986. *The atlas of wintering birds in Britain and Ireland*. T & A D Poyser Ltd (Town Head House, Calton, Staffordshire, UK). 447 pp. ISBN 0-85661-043-7. UK£ 19.
Het boek bevat de resultaten van het atlasproject voor wintervogels in Groot-Brittannië en Ierland, uitgevoerd tussen half november en eind februari in de winters van 1981/82, 1982/83

en 1983/84. De inleidende hoofdstukken geven achtergronden van het project: organisatie, methode, gegevensverwerking en het weer tijdens de drie winters. Eén hoofdstuk is gewijd aan patronen en verspreidingsbewegingen van vogels. De atlas bevat van c 200 soorten een stippenkaart van het voorkomen. Het formaat van een stip geeft een (per soort verschillende) indicatie van het aantal waargenomen exemplaren. De kaarten zijn opgebouwd uit blokken van 10 x 10 km. In een begeleidende soorttekst wordt het voorkomen besproken.

Het project was eenvoudig en beperkter van opzet dan het Nederlandse atlasproject voor winter- en trekvogels (zie elders). De hier besproken atlas bestrijkt echter een veel groter gebied en men heeft niet te veel hooi op de vork willen nemen.

Door de Ierse deelname aan het project kunnen diverse opmerkelijke verschillen met Groot-Brittannië worden geconstateerd. Zo blijkt de Grote Zaagbek *Mergus merganser* in Ierland 's winters vrijwel niet voor te komen. Dat standvogels als Bosuil *Strix aluco*, Matkop *Parus montanus* en Glanskop *P. palustris* in Ierland ontbreken terwijl ze in Engeland en Wales vrij algemeen zijn, was recensent bekend maar dat zelfs 's winters geen enkele specht in Ierland voorkomt was een verrassing.

Veel soorten in de Brits-Ierse atlas zijn ook interessant vanwege hun voorkomen in Nederland en België. Zo heeft de Cetti's Zanger *Cettia cetti* in Engeland wél vaste grond onder de voeten gekregen na zijn uitbreiding in de jaren 60 en 70. EDWARD J VAN IJZENDOORN

CLAUDE CHAPPUIS Sine datum. *Les voix des rapaces*. Cassette. Fonds d'Intervention pour les Rapaces (Boîte Postale 27, 92250 La Garenne-Colombes, Frankrijk) & Oiseaux de France. FF 110.

Op de cassette staan 116 verschillende geluiden van 43 roofvogels en uilen. De vormgeving oogt verzorgd. De cassette zit in een stevige plastic doos. In een kleine Franstalige brochure worden de geluiden toegelicht. De opnamen zijn merendeels van goede kwaliteit. De tape zelf is van matige kwaliteit: de achterzijde is tijdens het afspelen duidelijk te horen.

Na het starten van de band vult de woonkamer of, bij aanwezigheid van niet-geïnteresseerden, koptelefoon zich met gejank, gemiauw, geboe, geklepper en nog veel meer schorre, hese en piepende geluiden. Tussen de geluiden door voorziet een mannestem de toehoorder overvloedig van Franstalig commentaar. Kortom, het is geen cassette om ontspannen naar te luisteren. Het is een cassette om van te leren en bedoeld als referentiewerk.

De roofvogels zijn gerangschikt naar biotoop: bos, gebergte en open veld. Geluiden als hulpmiddel bij de soortherkenning zal bij roofvogels niet snel een rol spelen behalve bij soorten die zich in bossen ophouden. Daarbij is het goed dat er op de cassette een opname van de Vlaamse Gaai *Garrulus glandarius* is te beluisteren. Het geluid lijkt veel op dat van de Buizerd *Buteo buteo*. Het is zo veelvuldig te horen dat de vraag of het een imitatie of een eigen geluid betreft terecht wordt opengelaten. Opmerkelijk zijn de eerst bekende opname van een vliegende Aasgier *Neophron percnopterus* en een opname van een Zearend *Haliaeetus albicilla* die wordt aangevallen door een Buizerd.

De opnamen van uilen zijn zeer waardevol voor determinatiedoeleinden. De Velduil *Asio flammeus* heeft een geluid dat op de zang van de Ruigpootuil *Aegolius funereus* lijkt maar biotoop en tijdstip van de dag zullen twijfel over de determinatie doorgaans snel wegnemen. Moeilijker wordt het als blijkt dat ook de Bosuil *Strix aluco* een roep heeft die aan de Ruigpootuil doet denken. In een duet van Oehoes *Bubo bubo* is te horen dat het vrouwtje iets scheller klinkt dan het mannetje. Opmerkelijke opnamen zijn van een om 10:00 's ochtends roepende Ransuil *Asio otus*, van een mogelijk zangdebuut van een onvolwassen Ruigpootuil in het najaar, en van een Bosuil die alleen het eerste deel van de zang laat horen.

Tenslotte zijn als toegift een Zuidaziatische en zes Afrikaanse roofvogels en uilen te horen. Steervon is de meerdere Afrikaanse Zearenden *Haliaeetus vocifer* aan de oever van een meer. Ironisch is te constateren dat de Donkere Zanghaviik *Melierax metabates* niet kan zingen. DIRK J MOERBEEK

Dutch Birding-telefoonlijst De nieuwe *Dutch Birding*-telefoonlijst kan worden besteld door f 2,50 of BF 50 (inclusief verzendkosten) over te maken op postbank 41 48 343 (Nederland) of 000-1592468-19 (België) ten name van Dutch Birding Association, Postbus 5611, 1007 AP Amsterdam, onder vermelding van 'telefoonlijst'.

recent WP reports

This review of recent reports of rare and interesting birds in the western Palearctic WP refers mainly to **January, February and March** 1988. The records are largely unchecked, not authenticated.

On 12 February, an adult summer male **Lesser Scaup** *Aythya affinis* was found at Lough Corbet, Banbridge, County Down, Northern Ireland. It remained to at least 12 March. This constituted the first record of this Nearctic duck for Ireland and only the second one for the WP. The first WP Lesser Scaup (first-summer male) was at Chase-water, Staffordshire, UK, from 17 March to at least 25 April 1987. One may wonder whether these records are referring to the same individual. At Eilat, a **Bateleur** *Terathopius ecaudatus* was seen on 14 March, constituting, if accepted, the second or third record for Israel (cf U Paz, 1987, *The birds of Israel*, Bromley). The details of the first Israeli record of this Afrotropical raptor were published in this journal (G Ekins & H Hendriks, *Dutch Birding* 5: 86-87, 1983). On 23 March, there was an exciting report of c 140 **Demoiselle Cranes** *Anthropoides virgo* at Massada, Israel, which were probably on their way to the Soviet central Asian breeding grounds (for details of the seriously en-

dangered WP population, see S Cramp & K E L Simmons, 1980, *The birds of the western Palearctic* 2, Oxford). Despite earlier reports this winter (cf *Birding World* 1: 48, 1988), no additional records of **Arabian Bustard** *Otis arabs* could be produced at Merzouga, Morocco. A **Kumlien's Gull** *Larus glaucooides kumlieni* returned to Banff, Grampian, UK, for another winter. It was last seen on 23 March. There is growing evidence that **Thayer's Gull** *L. thayeri* and **Iceland Gull** *L. glaucooides* should be considered one species. Supportive for this view is the recent discovery of a mixed colony of Thayer's and Kumlien's Gulls on Southampton Island, Northwest Territories, Canada (A J Canaster & R Zecher, *Can Field Nat* 99: 257-259, 1985). At Eilat, the up to four wintering **Oriental Skylarks** *Alauda gulgula* were last recorded on 18 March (for details of the species' Middle East breeding distribution, see P A D Hollom *et al*, 1988, *Birds of the Middle East and North Africa*, Calton).

Gerald J OreeI, Postbus 51273, 1007 EG Amsterdam

recente meldingen

Dit overzicht van recente meldingen van zeldzame en interessante vogels in Nederland en België beslaat hoofdzakelijk de maanden **januari**, **februari** en **maart** 1988. De vermelde gevallen zijn merendeels niet geverifieerd en het overzicht is niet volledig. Alle vogelaars die de moeite namen hun waarnemingen en die van anderen aan ons te melden worden hierbij hartelijk bedankt. Zonder hun hulp was het overzicht minder volledig geweest.

Waarnemers van soorten die worden beoordeeld door de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna CDNA, wordt verzocht hun waarnemingen zo spoedig mogelijk toe te zenden aan de CDNA-archivaris Rolf de By (Molenstraat 96, 7514 DL Enschede). Hiertoe gelieve men uitsluitend gebruik te maken van CDNA-waarnemingsformulieren. Deze zijn verkrijgbaar bij Han Blankert (Staalwijkstraat 17, 2313 XP Leiden).

DIUKERS TOT VALKEN Een onvolwassen **Parelduiker** *Gavia arctica* verbleef vanaf zeker begin december tot 3 maart in een plas bij Bussloo Gld. De **IJsduiker** *Gavia immer* bij Zevegem Ovl werd tot 7 januari gezien. In het Sloegebied Z verbleef er één van 10 januari tot 16 februari. Andere IJsduikers verschenen op 9 en 31 januari bij de Brouwersdam Zh, van 9 tot 11 januari bij Veendam Gr op 14 februari bij Koksijde Wvl en op 19 maart bij Scheveningen Zh. Opvallend was het stormachtige optreden van 1400 **Noordse Stormvogels** *Fulmarus glacialis* op 28 februari bij Camperduin Nh. Op die dag vloog daar tevens een **Noordse Pijlstormvogel** *Puffinus puffinus* voorbij en de volgende dag een **Vaal Stormvogeltje** *Oceanodroma leucorhoa*. Een dood Vaal

Stormvogeltje werd op 13 maart bij Castricum aan Zee Nh gevonden. In deze periode tekende zich een ware invasie van, voornamelijk onvolwassen, **Kuifaalscholvers** *Phalacrocorax aristotelis* af. In het Sloegebied verbleven ten minste vijf exemplaren tot 12 maart. Vanaf eind december tot 28 maart verbleven er zes à negen, waaronder een adult, bij IJmuiden Nh. Andere locaties waren de Maasvlakte Zh op 17 januari (twee), Oostende Wvl vanaf 12 februari tot in april (maximaal zeven), Katwijk aan Zee Zh op 11 en 12 maart, Walem A op 19 maart, Scheveningen op 20 en 21 maart en in het Marsdiep tussen Den Helder Nh en Texel Nh vanaf 29 maart (ten minste zes). In de laatste twee weken van december, wanneer waarnemingen bij Elden Gld ontbreken, zou een **Roze Peli-**

67 Dwergganzen *Anser erythropus*, Strijen, Zuidholland, februari 1988 (Hans Gebuis)

68 Ross' Ganzen *Anser rossii*, Veerse Meer, Zeeland, februari 1988 (Arnold Meijer)

kaan *Pelecanus onocrotalus* in Friesland hebben verbleven. Van 5 tot 20 januari en van 27 januari tot 3 februari was een Roze Pelikaan weer bij Elden present. Op 21 januari werd de vogel laag vliegend bij Wageningen Gld gemeld. Op 8 februari werd er één boven Valkenburg L waargenomen en op 9 en 10 februari verbleef een adult exemplaar bij Wittem L. Op 9 februari werd bovendien een noordwaarts vliegend exemplaar bij Druten Gld gemeld zodat er waarschijnlijk twee pelikanen in het spel zijn. Hoogst merkwaardig is de melding van een onvolwassen **Kroeskoppelikaan** *P. crispus* die op

26 maart langs Camperduin vloog. Al op 2 maart werd een adulte **Kwak** *Nycticorax nycticorax* bij Wartena Fr gezien. **Grote Zilverreigers** *Egretta alba* overwinterden in het Harderbroek Fl en in de polders ten zuiden van Lith Nb. De vogel van Lith werd daar na 4 februari niet meer gemeld. Op 18 februari werd een exemplaar langs de snelweg tussen Zwolle O en Kampen O waargenomen. Op 20 februari verbleven er twee in het Harderbroek en vanaf eind maart waren deze vogels in de Oostvaardersplassen Fl aanwezig. Bij Druten werd op 25 maart ook een Grote Zilverreiger gezien. Een vroeg gearri-

69 Witbuikrotganzen *Branta bernicla hrota*, Ouddorp, Zuidholland, januari 1988 (Hans Gebuis)

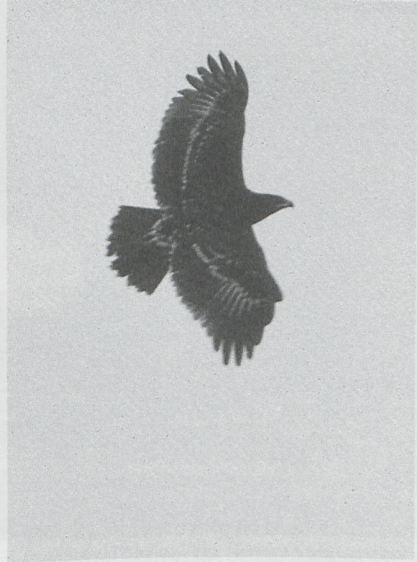

70 Rode Wouw *Milvus milvus*, Flevoland, december 1987 (Arie de Knijff)

veerde **Purperreiger** *Ardea purpurea* werd op 22 februari bij Almere Fl opgemerkt. Vroege **Ooievaars** *Ciconia ciconia* waren er op 16 januari bij Grafhorst O (twee) en op 21 februari bij Asperen Zh. Midden maart pleisterden er drie bij Gent Ovl. Verder werd van een klein aantal trekkende exemplaren melding gemaakt in de tweede helft van maart. Op 8 januari zat een **Lepelaar** *Platalea leucorodia* op Texel. Tot drie **Flamingo's** *Phoenicopterus ruber roseus* werden ook nog in januari en februari bij het Dijkwater Z aan het Grevelingenmeer gezien, wederom in gezelschap van 22 **Chileense Flamingo's** *P chilensis*. Vijf **Groenlandse Kolganzen** *Anser albifrons flavirostris* werden op 2 januari bij Goedereede Zh gemeld. De **Dwerggans** *A erythropus* van Damme Wvl werd ook op 2 en 4 januari gezien. De vogel van Zandvliet A bleef daar tot 24 januari. Op 24 en 25 januari was er één bij Klemskerke Wvl. Maximaal zes Dwergganzen waaronder twee met kleurringen hielden zich van 10 januari tot zeker 8 februari op tussen de ganzen bij Strijen Zh. Op 4 januari was een gekleurindg exemplaar aanwezig in de Bandpolder Fr en van 11 januari tot 18 februari verbleef er één bij Den Bommel Zh. Andere Dwergganzen waren er op 23 januari bij de Kievitslanden Fl en in de Flauwers Inlagen Z, op 6 februari bij Heel L, van 13 januari tot 14 februari één en op 13 februari

twee bij Yerseke Z, op 14 februari bij Stellingen Zh, op 21 februari in de Sliedrechtse Biesbosch Zh en op 12 en 13 maart bij Ezumazijl Fr. Twee 'blauwe' **Sneeuwganzen** *A caerulescens* waren geruime tijd aanwezig bij Damme. Blauwe Sneeuwganzen werden ook op 28 januari bij Den Bommel en op 29 maart bij Bloklersdijk A gezien. 'Witte' Sneeuwganzen waren er op 19 januari bij Saeffinge Z (twee), op 12 februari in de Eempolder-Noord U (twee), op 14 februari langs de Oostvaardersdijk Fl (twee) en van 28 februari tot 1 maart bij Ezumazijl (drie). Een onvolwassen exemplaar werd tenslotte op 5 maart bij Dokkumer Nieuwe Zijen Fr waargenomen. Na een verblijf tot 4 januari bij Damme werden waarschijnlijk dezelfde twee **Ross' Ganzen** *A rossii* van 19 tot 26 januari bij Wissenkerke Z waargenomen. Op 27 en 29 januari verbleven ze in de Prunjepolder op Schouwen Z en van 30 januari tot 28 februari bij de Middelplaten in het Veerse Meer Z. Op 26 februari werd ook een Ross' Gans bij Zoutkamp Gr gemeld en op 18 maart één op Tiengemetten Zh. In deze winter werden nauwelijks **Canadese Ganzen** *Branta canadensis* gezien. Het grootste groepje, op 16 februari in de Ooijpolder Gld, omvatte slechts 11 vogels. Interessant was de waarneming van een Canadese Gans met kenmerken van *B c minima* bij Ouddorp Zh. In januari verbleven er **Witbuikrotgan-**

71-73 Bastaardarend *Aquila clanga*, Kontich, Antwerpen, februari 1988 (Hans Gebuis, Arnoud B van den Berg, Hans Gebuis)

74 Waterspreeuw *Cinclus cinclus*, AW-duinen, Noordholland, maart 1988 (Oscar Endtz)

zen *B bernicla hrota* te Ouddorp en op 10 en 21 maart werd er een waargenomen bij Yerseke. **Zwarte Rotganzen** *B b nigricans* werden gezien op 16 januari, tussen c 300 **Toendrarietganzen** *A fabalis rossicus*, bij Urk Fl, op 17 en 18 januari bij Westkapelle Z, op 20 januari bij de Grevelingendam Z en op 30 januari één en van 1 tot 4 februari twee op Schiermonnikoog Fr. **Roodhalsganzen** *B ruficollis* werden gezien op 2 januari in de Lauwersmeer Gr, van 2 tot 14 januari één en op 7 februari drie bij Strijen, op 17 januari bij Klemskerke en langs de Oostvaardersdijk, op 19 januari bij de Grevelingendam, op 23 januari één en op 6 februari twee in de Bandpolder, van 30 januari tot 7 februari bij Scharendijke Z, op 9 februari drie langs de IJssel bij Wilp Gld, van 13 februari tot 5 maart bij Goedereede, op 24 februari twee in de Workumerwaard Fr, op 2 en 4 maart twee tussen Gaast Fr en Piaam Fr en als laatste op 27 maart op Ameland Fr. De **Witoogeend** *Aythya nyroca* van Meer A werd tot 19 januari gezien. De vogel van Overveen Nh kon tot zeker 14 maart worden bewonderd. Andere Witoogeenden waren er op 17 januari op het Engelermeer Nb en van 27 januari tot 7 fe-

bruari bij Destelbergen Ovl. Het beroemde mannetje **Ringsnaveleend** *A collaris*, inmiddels op leeftijd, werd van 10 januari tot 22 februari weer bij Heel gezien. Op 18 januari werden ten minste 30 **Ijseenden** *Clangula hyemalis* bij de Brouwersdam vastgesteld. Op de binnenwateren verbleven Ijseenden op 18 januari bij Wilp, op 13 en 14 maart bij Reeuwijk Zh en op 28 maart op de Strabrechtse Heide Nb. **Rosse Stekelstaarten** *Oxyura jamaicensis* waren er tot 2 januari in de AW-duinen Nh, tot 15 januari in de Pampushaven Fl, tot 19 februari op de Abtskolk bij Petten Nh (twee), tot 27 februari in Meijendel Zh, op 16 januari bij Lelystadhaven Fl (één) en van 19 tot 31 januari bij Lissewege Wvl. Op 23 januari vloog er één over zee bij Egmond aan Zee Nh. Op de Abtskolk bij Petten werd ook tussen 10 januari en 19 februari de onvolwassen **Witkopeend** *Oleucocephala* wederom af en toe gezien. Er werden slechts enkele **Zwarte Wouwen** *Milvus migrans* gemeld. Zo was er één op 16 maart bij Katwijk aan Zee, op 21 maart bij Ermelo Gld (twee), op 26 maart langs de Kievitsweg Fl, de Knardijk Fl en bij het Jaap Deensgat Gr en op 30 maart in de Kenne-

merduinen Nh. **Rode Wouwen** *M milvus* pleisterden tot 2 maart langs de Waterlandse weg Fl, van 24 januari tot 3 maart bij Lier A en van 21 februari tot 17 maart bij Haulerwijk Fr. Vanaf eind februari werden de eerste doortrekkers waargenomen en tussen 15 en 30 maart werden niet minder dan 154 exemplaren gemeld waarvan op 15 en 16 maart alleen al 52 bij Geleen L. De twee onvolwassen **Zeearenden** *Haliaeetus albicilla* van de Oostvaardersplassen werden nog tot 17 maart gezien. Op 20 maart werd er bij het Amsterdamse Bos Nh een **Grauwe Kieken-dief** *Circus pygargus* gemeld. Dé roofvogel van deze periode was zonder twijfel de **Bastaardarend** *Aquila clanga* in eerste winterkleed die van 9 tot 16 februari 100-en vogelaars naar Kontich A lokte. Er werden weinig **Visarenden** *Pandion haliaetus* gemeld. Zo waren er exemplaren op 20 maart bij Vogelenzang Nh, op 28 maart op het Leersumse Veld U en op 29 maart bij Ronse Ovl. Op 26 januari was er een melding van een **Giervalk** *Falco rusticolus* bij Wenduine Wvl. Er werden c 25 **Slechtvalken** *F peregrinus* vastgesteld. De beste plek was, zoals gewoonlijk, de Lauwersmeer, waar de gehele periode minimaal drie exemplaren vlevden.

KRAANVOGELS TOT ALKEN Een onvolwassen **Kraanvogel** *Grus grus* verbleef van 19 februari tot in mei bij Vleuten U. De gehele maand maart was er lichte doortrek van Kraanvogels, vooral rond 10 en 15 maart. Vijf **Grote Trappen** *Otis tarda* vlogen op 14 maart over Wilrijk A. Van 2 tot 4 januari verbleef er een **Stepevorkstaartplevier** *Gla-reola nordmanni* tussen een aantal **Roeken** *Corvus frugilegus* langs de Moostdijk bij de Groote Peel L. **Rosse Franjepoten** *Phalaropus fulicarius* werden gezien bij Katwijk aan Zee op 4 januari, in het Sloegebied van 13 tot 16 februari en bij IJmuiden op 28 februari en 6 maart. Op 11 januari werd er op de Westplaat Zh een **Middelste Jager** *Stercorarius pomarinus* gezien. Naar traditie werden de gehele periode weer enkele **Zwartkop-meeuwen** *Larus melanocephalus* waargenomen bij IJmuiden en eind maart een aantal (zes) bij Budel-Dorplein Nb. Zowel op 12 februari als op 12 maart werd in het Sloegebied een adulte **Ringsnavelmeeuw** *L delawarensis* gezien. Op 19 maart zou er één in tweede winterkleed langs Camperduin zijn gevlogen. Ook de waarnemingen van **Kleine Burgemeesters** *L glaucooides* hoeven geen Lari-koek te zijn. Zo waren er meldingen op 2 januari bij Westkapelle, op 14 ja-

75 Buidelmees *Remiz pendulinus*, Harchies, Henegouwen, maart 1988 (Luc Verroken)

76 Dwerggors *Emberiza pusilla*, Kallo, Oostvlaanderen, januari 1988 (Luc Verroken)

nuari bij Scheveningen, op 26 januari bij Oostende en op 12 maart bij IJmuiden. Buiten een 15-tal **Grote Burgemeesters** *L. hyperboreus* aan de kust werd er op 21 februari één bij Beerse A gezien. Interessant was de waarneming van een **Zwarte Stern** *Chlidonias niger* langs de dijk van Enkhuizen Nh naar Lelystad FI op 2 januari. Op 3 februari zat er een **Zwarte Zeekoet** *Cephus grylle* bij Lauwersoog Gr. Dode **Kleine Alken** *Alle alle* werden gevonden bij Oostende op 31 januari en bij Katwijk aan Zee op 5 maart. Buiten een olieslachtoffer op Texel in januari werden er **Papegaaiduikers** *Fratercula arctica* gemeld op 2 januari bij IJmuiden, op 29 februari bij Camperduin en op 3 maart bij Oostende (twee uitgeputte exemplaren).

UILEN TOT GORZEN In februari en maart werd vanuit Limburg weer een **Oehoe** *Bubo bubo* gemeld. Al op 10 februari werd bij Willebroek A een **Gierzwaluw** *Apus apus* gezien. **Waterspreeuwen** *Cinclus cinclus* verbleven van 26 december tot 6 maart in Meijendel, van 10 tot 17 maart in de AW-duinen en op 13 en 14 maart bij Retie A. Verder overwinterden minimaal vier exemplaren van de Mid-

deneuropese ondersoort *C. c. aquaticus* langs de Geul L en de Gulp L. Op 1 januari werden twee **Boerenzwaluwen** *Hirundo rustica* gezien bij Driebruggen Zh en ook de waarneming van een **Boompieper** *Anthus trivialis* op 1 februari bij Maarheeze Nb geeft al aan dat we nauwelijks een winter gehad hebben. Verdere interessante winterwaarnemingen zijn die van een **Blauwborst** *Luscinia svecica* op 31 januari bij Doel Ovl en op 20 februari bij Blokkersdijk en van een **Gekraagde Roodstaart** *Phoenicurus phoenicurus* op 25 februari bij Blokkersdijk. Op 17 maart werd bij Wageningen een **Goudlijster** *Zoothera dauma* gemeld. **Beflijsters** *Turdus torquatus* werden nog waargenomen op 22 december bij Katwijk aan Zee en op 24 februari bij Kijkduin Zh. Eind maart werd bekend dat begin januari een levende **Vale Lijster** *Turdus obscurus* was gevonden bij Loosduinen Zh. De vogel werd ondergebracht in een voliëre. Op 7 februari werd een **Cetti's Zanger** *Cettia cetti* geclaimd in de Kil van Hurwenen Gld. Zoals te verwachten in een zachte winter, overwinterden vele **Tijftjaffen** *Phylloscopus collybita* in het gebied. Interessant was de ontdekking van een concentratie van 21 exemplaren bij Lier-Duffel A waarvan acht vogels kenmerken van *P. c. tristis* vertoonden. Deze werden van 21 februari tot 2 maart vergezeld van een **Taigaboombkruiper** *Certhia familiaris*. Een andere Taigaboombkruiper werd van 8 tot 10 januari in het Hoekelense Bos bij Ede Gld gezien. De **Rotskruiper** *Tichodroma muraria* van Poulseur Lk werd tot ten minste 28 februari waargenomen. Al op 23 februari werd een **Buidelmees** *Remiz pendulinus* gezien ten noorden van Alkmaar Nh. Op 29 maart verscheen het eerste exemplaar bij Lier en op 31 maart verbleven er vier bij Harchies Hg. Op 24 maart werd een **Bosgors** *Emberiza rustica* op Schiermonnikoog gemeld. Van 28 december tot 16 februari overwinterde een **Dwerggors** *Emberiza pusilla* bij Kallo Ovl.

Eugène van der Burg, Vliestroom 147, 2401 VD Alphen aan den Rijn
Ruud M van Dongen, Leeuwerikstraat 5bis, 3514 CP Utrecht
Gerald Driessens, Bosstraat 44, 2500 Lier, België
Peter W W de Rouw, Warande 23, 3705 ZB Zeist

BEVER ZWERFSPOORT

Lichtgewicht kampeer-, kano-, bergsport-, winter- sport- en expeditie- specialist.

Enorme sortering: Lichtgewicht tenten - 800 m² permanente tentenshow in Den Haag - Slaapzakken met hoge dons- kwaliteit of synthetische vulling. Windjacks, broeken, regen- warmte- kleding ski/langlaufkleding - de grootste Tenson-kollektie van Nederl. - Ski's en skiverhuur. Berg(wandel)schoenen, Fietstassen, etc. etc.

Den Haag
Rotterdam

Calandplein 4, 070-883700
Adm. de Ruyterweg 35

Utrecht Balijelaan 12
Arnhem Utrechtsestr. 5

Katalogus
op aanv.

WOLF TRAIL Avontuurlijke reizen

Aktieve vakanties, Natuurreizen o.a naar Spitsbergen, Corsica, Ardennen, Canada, Island, Kreta. etc. Tourski/langl. tochten. Progr. 1988 op aanv. Den Haag Calandpl. 4, 070-808464 of ANVR reisburo

BEVER BOEK & KAART

Landkaarten reisgidsen, klimgidsen, reisboeken, tijdschriften, etc. Den Haag Calandpl. 4, 070-885839. (boekenhoek in filialen)

ORNITHOLOGISCHE REIZEN MET 'HET VOGELJAAR'

23/08-06/09	RONDREIS EVERGLADES FLORIDA	f 3300,-
31/08-07/09	MALLORCA	f 1200,-
-14/09	1 WEEK VERLENGING	f 150,-
14/09-24/09	ZUID-SPANJE VOGELTREK RONDREIS	f 1670,-
16/09-19/09	VOGELTREK HELGOLAND	f 395,-
16/09-24/09	VOGELTREK FALSTERBO-ZWEDEN	f 1025,-
25/09-09/10	VOGELTREK RONDREIS-ISRAEL	f 2595,-
FEBRUARI 1989	ZUIDPOOLREIS	

FEBRUARI 1989 ZUIDPOOLREIS

INLICHTINGEN:

wolftrail

070-808.464

Ornithological Society of the Middle East

OSME

- promotes the study and conservation of birds throughout the Middle East
- publishes *Sandgrouse* and two *Bulletins* annually
- maintains a conservation fund to support small-scale projects by members
- keeps a register of important bird sites in the Middle East
- publishes the Turkey Bird Report
- has run a major expedition to North Yemen

To join (UK fee £7 a year), write to Membership Secretary, OSME c/o The Lodge, Sandy, Bedfordshire, England, SG19 2DL

AMERICAN BIRDS

Published by the National Audubon Society

A yearly subscription to America's foremost birding journal includes:

Four seasonal issues *plus* the mammoth Christmas Bird Count Issue, featuring the world's largest and longest-running bird census.

Each issue features:

- Quarterly reports on bird distribution throughout the U.S., Canada, the West Indies, and the Mexican border area.
- Detailed articles on identification, rare occurrences, behavior, ecology, birding sites, distribution, centers of learning, and other important birding topics.
- Full-color photographs and illustrations, book reviews, announcements, and advertisements.

Yearly subscriptions: \$30. (US \$ only)

Write to: *AMERICAN BIRDS*
950 Third Avenue
New York, NY 10022

Dialyt 8x30 B/GAT+ étui	1359,-
Dialyt 10x40 B/GAT+étui	1675,-
Spiegeltelescoop 30x60 B/GAT met motorfocusering	2429,-

NEREDLANDS GROOTSTE EN GOEDKOOPSTE FOTO-FILM-EN VIDEO-POSTORDERBEDRIJF.

Alle bekende merken leverbaar. Kijk en vergelijk!

WOLT B.V. Postbus 15 Tel. 038-8000 AA Zwolle 211080

Subscribers to *Dutch Birding* can claim 25% off a *British Birds* subscription.

The monthly journal for every birdwatcher

British Birds

... full of variety ...
well illustrated ...
always readable ...

Why not
give 'BB'
a try?

Ask for a free sample copy from
Mrs. Erika Sharrock, Fountains,
Park Lane, Blunham, Bedford.

NATUUR & BOEK

VELDGIDSEN-VOORRAAD VOORBEELDIG IN NEDERLAND !!!!
bestelservice navenant - belangstelling ook voor
vogelaars en vogels

Colston/Burton, A Field Guide to the WADERS of
Britain and Europe magnifiek! f 42,90

BIRDS OF THE MIDDLE EAST AND NORTH AFRICA
Hollom/Porter/Christensen/Willis f 60,--
beide titels lang verwacht

NATUUR & BOEK is wegens vakantie gesloten van
1 augustus tot 5 september 1988.

Bankastraat 10 2585 EN - Den Haag 070 505648

BIRDWATCHING IN NEUSIEDL - EASTERN AUSTRIA

Our popular ornithology programme this year includes a trip to one of the finest birdwatching areas in Europe. The vastly different habitats of Eastern Austria which lie in relatively close proximity produce a wide and interesting variety of breeding species. Under the expert guidance of tour leader Don Taylor there will also be an opportunity to see a good variety of migrants.

DEPARTS : 6 AUGUST (15 DAYS)
PRICE : £699 (£75 single room supl)

For further details send for a
brochure:
St. James Court, 45 Buckingham Gate,
London. SW1E 6AF. Tel: 01-931-9106

Founded 1758

COX & KINGS

FOCALPOINT

TELEPHONE (ENGLAND)
0606-891098

14 Cogshall Lane, Comberbach, Northwich, Cheshire, England CW9 6BS

LEITZ	£ stg.	KOWA	£ stg.	OPTOLYTH	£ stg.
10x40BAN	460	TSN-1 (45°)	205	TB80 body+20x or	
7x42BA	434	TSN-2	199	30x or 40x lens+case	327
8x40BA	434	TSN-3 (45°)	390	TBS80 (45°)+20x or	
8x32BA	399	TSN-4	382	30x or 40x lens+case	337
10x25BCA	234	eyepieces 20xWA	60	with 20x WWA elp add	28
8x20BCA	215	20x—60x zoom	89		
all include leather pouch!		25x	39	BUSHNELL	
		40x	41	Spacemaster	
NIKON		case	17	zoom+case	169
Fieldscope ED	425	10x50BWCF	130	spacemaster	
Fieldscope	234			22xWA+case	150
(incl. 20x+case)		SLIK			
		D2 or 88 B Diamond	60		

Dit zijn onze lage exclusief BTW Exportprijzen.

U bent zelf voor de ter plaatse geldende BTW (VAT) aansprakelijk.

Voor advies van ervaren vogelwaarnemers, die uw behoeften begrijpen, bel vanuit Nederland direct nummer 09 44 606 891098

Wanneer u uw Mastercard, Access of Visa kaart nummer doorbelt, volgt onmiddellijke verzending. Of stuur ons een wissel in pounds sterling verhoogd met £ 5.— voor porti, verpakking en verzekering.

Doe zaken met Engelslands verrekijker- en telescoopspecialisten.
(Alle prijzen juist tot 15.08.1987)

BIRDQUEST

**MARK BEAMAN
STEVE MADGE
NIGEL REDMAN
IAIN ROBERTSON**

'First in the Field'

Birdquest offer the discerning birdwatcher exciting, friendly, small-group holidays arranged and guided by professionals. Come with us and see why Birdquest are 'First in the Field'.

BIRDWATCHING HOLIDAYS 1988

AUSTRALIA ● CAUCASUS ● CENTRAL ASIA ● CHINA
COSTA RICA ● ETHIOPIA ● GAMBIA ● INDIA ● ISRAEL ● KENYA
LAPLAND ● MEXICO ● MOROCCO ● NEPAL ● OKAVANGO DELTA
PERU ● RWANDA ● SENEGAL ● SIBERIA ● TANZANIA ● THAILAND
TIBET ● TURKEY ● VENEZUELA ● YEMEN ● ZIMBABWE

For our brochure please contact: **BIRDQUEST Ltd.,
8 Albert Road East, Hale, Altrincham, Cheshire WA15 9AL,
England, Tel: 061-928 5945.**

dutch birding

editorial address

Dutch Birding, Postbus 5611, 1007 AP Amsterdam, Netherlands

editors

Arnoud van den Berg, Tom van der Have, Edward van IJzendoorn, André van Loon, Dirk Moerbeek, Gerald Oreel, Hans Schekkerman (managing editor 02518-52245)

photographic editor

René Pop, Floris Burgwal 54, 2907 PH Capelle aan den IJssel, Netherlands (010-4508879)

production

André van Loon (coordination 020-869608), Dirk Moerbeek (lay-out), Arnold Veen (distribution)

advertising

Enno Ebels (015-141652)

birdline

01720-38100

subscriptions

DFL 30 (Netherlands) or BF 550 (Belgium and Luxembourg) annually. Other countries DFL 40. Postal giro account 41 48 343 in the name of Dutch Birding Association, Postbus 5611, 1007 AP Amsterdam, Netherlands. Bank account 54 93 32 065 of the ABN Bank (Amsterdam) in the name of Dutch Birding Association, Amsterdam. Belgium postal giro account 000-1592468-19 in the name of Dutch Birding Association, Postbus 5611, 1007 AP Amsterdam.

For information, subscriptions, changes of address, and complaints, write to: Dutch Birding Association, Postbus 5611, 1007 AP Amsterdam, Netherlands.

Dutch Birding is the quarterly journal of the Dutch Birding Association. It publishes notes on morphology, distribution and movements of birds in the Netherlands and Belgium and elsewhere in the Palearctic region. It also publishes notes on behaviour of birds. The Dutch Birding Association shares responsibility for the Dutch rarities committee.

© Stichting Dutch Birding Association 1988. The copyright of the photographs and drawings remains with the photographers and artists. ISSN 0617-2828.

dutch birding

jaargang 10 nummer 2 juni 1988 volume 10 number 2 June 1988

artikelen

- 45 Identification of Slender-billed Curlew and its occurrence in Morocco in winter of 1987/1988 *Arnoud B van den Berg*
- 54 Invasie van Middelste Jager in Nederland in november 1985 *C J (Kees) Camphuysen & Edward J van IJzendoorn*
- 66 Influx of Pomarine Skua in northwestern Europe in autumn 1985 *C J (Kees) Camphuysen & Edward J van IJzendoorn*
- 71 Franklins Meeuw in Nederlands-Belgisch grensgebied in juni-juli 1987 *W (Ted) Hoogendoorn*
- 78 Citroenkwikstaart te Harchies in april 1987 *Luc Verroken & Dirk Verroken*

mystery photographs

- 81 Mystery photograph 27: White-rumped Sandpiper *Tom M van der Have*

mededelingen

- 82 Witbuikrotganzen in Deltagebied in winter van 1986/87 *Cor Berrevoets*
- 86 Griffon Vulture in northwestern Europe in June-November 1986 *Gerald J Oreef*
- 86 Krombekstrandloper met half afgebroken snavel *Max Berlin & Jaap J D Eerdmans*
- 88 Aberrant White Wagtail resembling Citrine Wagtail *Henk H Harmsen & Hans Schekkerman*
- 90 Citrine Wagtail on Mallorca in April 1987 *Peter J Grant*
- 90 Citrine Wagtail in Greece in April 1987 *Peter L Meininger*
- 91 Velddrietzanger op Vlieland in september 1986 *K Terpstra*
- 92 Invasie van Notekraker in Nederland in 1985-86 *Arnoud B van den Berg*

brieven

- 94 Herkenning van onvolwassen mannetje Witkopeend *Klaas J Eigenhuis*

varia

- 95 Giervalk *Klaas J Eigenhuis*

aankondigingen

- 96 Deutsche Ornithologen-Gesellschaft
- 96 International Neotropical Bird Society
- 97 Wader Study Group

verzoeken

- 97 Birds of prey
- 97 Raptor migration survey in Israel in 1988

recensies

- 98 *Atlas van de Nederlandse vogels* door SOVON *Edward J van IJzendoorn*
- 99 *The atlas of wintering birds in Britain and Ireland* door Peter Lack *Edward J van IJzendoorn*
- 100 *Les voix des rapaces* door Claude Chappuis *Dirk J Moerbeek*

dba-nieuws

- 101 *Dutch Birding*-telefoonlijst

recent WP reports

- 101 Recent WP reports: January, February and March 1988 *Gerald J Oreef*

recente meldingen

- 102 Recente meldingen: januari, februari en maart 1988 *Eugène van der Burg, Ruud M van Dongen, Gerald Driessens & Peter W W de Rouw*
-